

OPPIMATERIAALEJA

PUHEENVUOROJA

RAPORTTEJA 198

TUTKIMUKSIA

Outi Arvola & Anja Kuukasjärvi (toim.)

LÄHTÖTELINEISSÄ

Kohti liikunnallisempaa varhaiskasvatusta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPPIMATERIAALEJA
PUHEENVUOROJA
RAPORTTEJA 198
TUTKIMUKSIA

Outi Arvola & Anja Kuukasjärvi (toim.)

LÄHTÖTELINEISSÄ

Kohti liikunnallisempaa varhaiskasvatusta

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2014

 Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

TURKU

HELSINGIN YLIOPISTO

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Liiku

ToLiVa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN
RAPORTTEJA 198

Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2014

Kannen ja osan I ja III kuvat: Marilda Lindvall
Osan II kuva: Maija Linnala
Osan IV kuva: Pette Rissanen, Åbo Svenska Teater

ISBN 978-952-216-501-5 (painettu)
ISSN 1457-7925 (painettu)
Painopaikka: Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print Oy, Tampere 2014

ISBN 978-952-216-502-2 (pdf)
ISSN 1459-7756 (elektroninen)
Jakelu: <http://loki.turkuamk.fi>

SISÄLTÖ

ALKUSANAT 5
Marjut Putkinen

PAIKOILLANNE, VALMIIT, HEP! 6
Outi Arvola

OSA I TOLIVA-HANKKEEN TAUSTA

IDEA MONIALAISEEN LASTEN LIKUTTAMISEEN 10
Outi Arvola

TURUN VARHAISKASVATUKSEN LIKUNNALLISTAMISEN
LÄHTÖLAUKAUS 14
Anna Karlsson, Ulla Soukainen & Kirsti Yrttiaho

KOLMAS SEKTORI VARHAISKASVATUKSEN TUKENA 17
Outi Arvola, Anna Blomroos, Riikka Campomanes, Antti Kulmala & Marianne Vaalimaa

OSA II VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖT LIKKUMISEN MAHDOLLISTAJANA

VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT 24
Johanna Gadd

KASVUYMPÄRISTÖ LAPSEN TERVEYDEN EDISTÄMISESSÄ 29
Camilla Laaksonen

OSALLISTAVA SENSOMOTORINEN LEIKKIYMPÄRISTÖ 33
Hanna Hännikäinen, Henna Latvala, Amanda Määttä & Helena Tigerstedt

LASTEN LIKKUMINEN PÄIVÄHOIDOSSA 39
Hanna Hännikäinen, Kaisa Leino, Laura Levomäki, Jenniina Määttä, Niina Ojanperä, Emma Silvennoinen & Helena Tigerstedt

OSA III VARHAISKASVATUSHENKILÖSTÖN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

LISÄÄ LIIKETTÄ PÄIVIIN – HENKILÖSTÖN
KEHITTÄMISTYÖN OHJAAMINEN 44
Jyrki Reunamo

MENTOROINTITYÖSKENTELEY VARHAISKASVATUKSEN
LIIKUNNALLISTAMISESSA 50
Anna Blomroos, Karoliina Salo & Essi Turunen

OSA IV LASTEN LIIKKUMISTA EDISTÄVÄT TAPAHTUMAT JA TYÖPAJAT

LAPSILLE RIPAUS KULTTUURIA 58
Riikka Campomanes, Antti Kulmala, Johanna Kurtti & Marianne Vaalimaa

IHMEELLINEN LELUKAUPPA – SIRKUSESITYS JA TYÖPAJAT 62
Minna Karesluoto

OPISKELIJAT MONIPUOLISESTI MUKANA 65
Outi Arvola, Johanna Gadd, Hanna Hännikäinen, Johanna Kurtti & Camilla Laaksonen

EIVIELÄ MAALIVIIVALLA 69
Outi Arvola

LÄHTEET 73

LIITE PÄIVÄHOITOYKSIKÖIDEN IDEOITA JA ESIMERKKEJÄ
LASTEN LIIKKUMISEN EDISTÄMISESTÄ 79

KIRJOITTAJAT JA TOIMITTAJAT 91

ALKUSANAT

Liike, liikkuminen, liikunta luovat perustaa kasvulle ja kehitykselle. Kädessäsi on julkaisu, jossa huomio kohdistuu lasten liikkumiseen ja liikuntaan sekä niiden lisäämiseen. Hyvä näin. ToLiVa-hankkeessa on tehty päämäärätietoista, aktiivista ja ennen kaikkea moniammatillista yhteistyötä, jotta varhaiskasvatuksessa saataisiin lasten liikkumiseen uusia näkökulmia, toimintatapoja ja myös uusia oivalluksia lasten liikkumisen paikoista.

Tässä hankkeessa ovat yhteisen päämäärän tavoittamiseksi tehneet yhteistyötä opiskelijat, varhaiskasvatuksen ammattilaiset, liikkumisen ja liikunnan asiantuntijat, opettajat sekä päivähoidon lapset. Varmasti kaikki ovat oppineet liikkumisen ja liikunnan mahdollisuuksista ja toimintatavoista ja saaneet uutta innostusta ja motivaatiota liikkumisen lisäämiseksi. Olen iloinen siitä, että muun muassa sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ovat saaneet olla mukana hankkeessa, joka kohdistuu Varsinais-Suomen väestön hyvinvoinnin edistämiseen ja päivähoidon työtapojen kehittämiseen. Opiskelijoille hanke on mahdollistanut todellisen kehittämistyön aidoissa lasten elämän ympäristöissä.

Hankkeesta hyötyvät ennen kaikkea ne lapset, jotka osallistuivat erilaisiin liikunnallisiin kokeiluihin ja tapahtumiin. Ehkäpä heille jää eliniäksi liikunnallinen elämäntapa, ehkäpä, toivottavasti. Hanke on laajenemassa Turun koko varhaiskasvatukseen ja toivottavasti vielä laajemminkin. Ainakin positiiviset näytöt ja kokemukset liikkumisen ja liikunnan hyödyistä tulevat näkyviin laajasti seminaareissa, artikkeleina tässä julkaisussa ja myös hankkeeseen osallistuneen päivähoidon toiminnassa.

Haluan kiittää projektipäällikkö Outi Arvolaa innostuneesta ja päämäärätietoisesta työstä hankkeen kokonaisuuden toteuttamisessa ja etenkin Turun itäisen alueen päivähoitoyksiköiden liikuntakoordinaattoreita sekä kaikkia hankkeessa mukana olleita kannustavasta työotteesta. Kiitän myös koko projektihenkilöstöä ja yhteistyökumppaneita aktiivisesta ja intensiivisestä työstä, jossa kaikkien työpanos on ollut yhteisen onnistumisen edellytys.

Edessäsi on liikunnallinen lukuhetki, lähde liikkeelle!

Marjut Putkinen

Koulutusjohtaja

Terveys ja hyvinvointi -tulosalue

Turun ammattikorkeakoulu

PAIKOILLANNE, VALMIIT, HEP!

Outi Arvola

Yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena suomalaisten, niin lasten kuin aikuistenkin, fyysinen aktiivisuus on vähentynyt. Se on vähentynyt jopa siinä määrin, että liikkumattomuudesta on tullut väestön terveysriski. Sitoutuminen fyysisesti aktiiviseen elämäntapaan omaksutaan lapsuudessa. Liikkuminen on lapsen perustarve, hauska ja luonnollinen asia. Pitkä paikallaan olo ja toiminnan yksipuolisuus näkyvät muun muassa lasten käyttäytymisen häiriöinä. Liikkumisen kautta lapsi ilmaisee itseään sekä tutustuu omaan kehoonsa, muihin ihmisiin ja ympäristöönsä. Fyysinen aktiivisuus tukee lapsen kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehitystä. (Sääkslahti 2005a, 15–16; Stakes 2003.) Lapsena opitut elintavat ovat melko pysyviä ja jatkuvat läpi koko elämän. Lapsena omaksuttua passiivista elämäntapaa on vaikea muuttaa aikuisena. Näin ollen varhaislapsuuden fyysiseen aktiivisuuteen on syytä kiinnittää huomiota.

Vuonna 2005 sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö ja Nuori Suomi ry julkaisivat varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Niiden mukaan lapsen fyysisen aktiivisuuden minimimäärä on kaksi tuntia reipasta ja hengästyttävää liikkumista päivässä. Se sisältää useita lyhyitä aktiviteettijaksoja koko päivän aikana. Sekä varhaiskasvattajien että lasten vanhempien vastuulla on tukea lapsen fyysistä aktiivisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005). Euroopan Unionin neuvosto on antanut syyskaudella 2013 suosituksen monialaisen terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä Euroopan Unionin alueella, ja suosituksessa otetaan kantaa myös lasten liikkumisen edistämiseen (Euroopan Unionin neuvoston suositus 2013/C 354/01). Helsingin yliopiston Orientaatioprojektin aikana on tutkittu, miten lapset liikkuvat päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa ja miten he orientoituvat liikuntaan. Tutkimustulosten mukaan lähes 60 prosenttia lasten päivähoidossa leikkimiseen käyttämästä ajasta on passiivista paikallaanoloa. (Reunamo 2012.) Tulokset haastavat toimintaan.

Turun kaupungin varhaiskasvatus, Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry eli LiikU, Helsingin yliopiston Orientaatioprojekti ja Turun ammattikorkeakoulu tarttuivat lasten liikkumisen haasteisiin ja mahdollisuuksien monipuolistamiseen. Näin syntyi yhteinen kehittämisprojekti ToLiVa – Toimintakulttuurin

liikunnallistaminen varhaiskasvatuksessa. Työssä olivat mukana myös monet Turun kaupungin toimijat ja kulttuuriyhdistykset, kuten Turun kaupungin Vapaa-aikatoimen hyvinvointiohjelma EVIVA, Liikuntapalvelukeskus, Sirkus-Unioni ja Läntinen tanssin aluekeskus. Hanketyöskentelyn ensimmäinen vaihe kuljettiin nopein askelin lokakuun 2013 alusta kesään 2014 saakka. Kehittämistyötä rahoittivat Euroopan Sosiaalirahasto (ESR), Turun ammattikorkeakoulu ja LiikU.

Keskeistä työskentelyssä oli monialaisuuden toteutuminen. Työssä oli mukana liikunta- ja kulttuurialojen sekä kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan osaamista ja työskentely oli julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välistä vuoropuhelua. Kolmas sektori tuottaa monipuolisesti lasten liikuntapalveluja, mutta resurssit eivät aina mahdollista pitkäjänteistä kehittämistyötä ja asiantuntijuuden hyödyntämistä yli sektorirajojen. Tässä hankkeessa yhteistyönä toteutettu selvitys- ja kehittämistyö on antanut liikunnan ja kulttuurintuottajina toimiville kolmannen sektorin edustajille keinoja työnsä kehittämiseen.

Tämä julkaisu kertoo ToLiVa-hankkeen toimintavuoden aikana otetuista pienistä ja suurista kehittämisaskelista. Julkaisun tavoitteena on olla varhaiskasvatuksen ja pienten lasten liikuntakasvatuksen ammattilaisten hyödynnettävissä sekä palvella kolmannen sektorin palvelujen kehittämistä. Se on käytettävissä myös lähdekirjallisuutena.

Julkaisuun on sisällytetty perustietoa hanketyöskentelyn taustoista ja lähtökohdista Turun ammattikorkeakoulun, Turun kaupungin varhaiskasvatuksen ja kolmannen sektorin näkökulmasta. Toiminnan merkityksellisyyttä on hahduttu pohjustaa toisen osan lyhyellä teoreettisella taustoittelulla. Osa III kuvaa hankkeen kehittämistyöskentelyn prosesseja ja henkilöstön koulutusosuutta. Osassa IV kuvataan lasten liikkumista edistäneet työskentelytavat: liikunnallinen taidetoiminta sirkuksen ja tanssin keinoin sekä Turun ammattikorkeakoulun opiskelijatöinä tarjotut lastentapahtumat. Loppuluku kokoaa havaintoja yhteen ja siinä suunnataan myös katsetta tulevaan.

ToLiVa-töskentelyssä on toteutettu ensimmäinen selvitysvaihe Turun kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnallistamisen ja liikunnallisen taidetoiminnan mahdollisuuksien nykytilasta, haasteista ja mahdollisuuksista. Selvitystyöstä saatujen tietojen perusteella Turun varhaiskasvatuksessa edistetään jatkossakin lasten liikunnallisempaa ja kulttuurielämyksellisesti monipuolisempaa päivähoidon arkea.

OSA I TOLIVA-HANKKEEN TAUSTA

IDEA MONIALAISEEN LASTEN LIIKUTTAMISEEN

Outi Arvola

ToLiVa-hankkeen yhteisen kehittämistyön tavoitteena oli selvittää, miten paljon lapset liikkuvat hoitopäivän aikana ja miten hyvin liikkumista mahdollistetaan. Tarkoituksena oli myös löytää uusia keinoja ja menetelmiä lasten liikunnalliskulttuurisen toiminnan kehittämiseen ja etsiä kolmannen sektorin mahdollisuuksia tukea ammattikasvattajien työtä. Kehittämistyö toimi yhtenä Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry:n (VALO) koordinoiman *Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen käytäntöihin* -verkoston kuntapilottina.

Vuonna 2012 perustettiin VALOn asiantuntijaverkosto. Sen tehtävänä on rakentaa yhdessä valtakunnallinen, helppokäyttöinen varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma ja tuoda liikkuminen mukaan kaikkeen varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on eri tavoin edistää varhaiskasvatuksen peruskäytäntöjen uudistamista ja lisätä lasten liikkumista. Liikkumis- ja hyvinvointiohjelmaa on kokeiltu ja kehitetty koko ajan. Oleellista on saada ammattikasvattajat itse ymmärtämään ja oivaltamaan lasten liikkumiseen liittyviä asioita. Tukea, apua ja esimerkkejä on tarjolla runsaasti ja niitä jaetaan yhdessä. (Palosaari ym. 2013, 3.)

Turussa on tehty varhaiskasvatuksen esimiesten tuella monia toimenpiteitä liikunnallisuuden mahdollistamiseksi, mutta hanketyön tarve syntyi tahdosta tehdä laajempaa yhteistyötä toimintamallin luomiseksi. Liikunnallisempaan varhaiskasvatukseen kasvattajia velvoittavat jo valtakunnalliset liikuntasuosittukset, valmisteilla oleva uusi varhaiskasvatustilaki, Turun kaupungin varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma sekä Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005; Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11, Turun kaupungin itäisen varhaiskasvatusalueen liikunnan vuosisuunnitelma 2012, Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2013).

Euroopan Unionin neuvosto on antanut syksyllä 2013 suosituksen monialaisen terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä Euroopan Unionin alueella. Suositus korostaa etenkin lasten liikunnallisemman arjen edistämistä sekä ot-

taa kantaa ammattikasvattajien koulutuksen kehittämiseen liikunnan osalta. Koska liikunta on terveellisten elämäntapojen ja terveen työvoiman edellytys, sen todetaan edistävän Eurooppa 2020 -strategiassa määriteltyjen keskeisten tavoitteiden saavuttamista, etenkin kasvun, tuottavuuden ja terveyden osalta. (Euroopan Unionin neuvoston suositus 2013/C 354/01).

ToLiVa-projektissa otettiin Turun kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön valtakunnan tasolla hyväksi todettuja menetelmiä. Näitä ovat Helsingin yliopiston Orientaatioprojektin ja Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämisyksikön kehittämät materiaalit ja toimintamallit. Lisäksi työskentelyssä hyödynnettiin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskuskeskuksen hallinnoiman hankekokonaisuuden, Kolmannen lähteen, selvityksiä kolmannen sektorin roolista palvelutuotannossa. (ks. lisää esim. VKK Metro http://www.socca.fi/kehittaminen/varhaiskasvatus_vkk-metro/kehittamisen_periaatteet; Orientaatioprojekti <http://blogs.helsinki.fi/reunamo/>; Kolmas Lähde <http://www.kolmaslahde.fi/>)

ToLiVa-hankkeessa yhteistyönä toteutettu selvitys- ja kehittämistyö antoi LiikUlle, SirkusUnionille sekä Läntisen tanssin aluekeskukselle mahdollisuuden työskentelynsä kehittämiseen. Yhdistysten työskentely liittyi varhaiskasvatuksen mentorointiin sekä työyhteisöjen kehitystoiminnan ja lasten liikunnallisen taidetoiminnan ohjaukseen. Kolmannen sektorin merkitys palvelujen tuottajana ja konsultoivana asiantuntijatahona oli työskentelyn alusta loppuun asti oleellinen ja sen näkökulman huomiointi oli myös rahoittajille tärkeä.

Tutkimus- ja kehittämistyöskentelyn prosessiin saatiin osaamista Helsingin yliopiston Orientaatioprojektin tutkimusjohtaja Jyrki Reunamolta. Orientaatioprojekti on varhaiskasvatuksen tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa saatujen tutkimustulosten perusteella ja niiden pohjalta laadittujen kehitystehtävien avulla luodaan malleja varhaiskasvatustoiminnan edistämiseksi. Tavoitteena on välittää tulokset ja mallit laajempaan käyttöön sekä Suomessa että kansainvälisesti. (Reunamo 2014.) Orientaatioprojektissa on tehty ennenkin alueellista tutkimus- ja kehitystyötä yhdessä kolmannen sektorin kanssa.

Kuviosta 1 voi nähdä, että ToLiVa-kehittämistyöskentely toteutettiin samanlaisesti kolmella eri tasolla: Turun kaupungin varhaiskasvatushenkilöstön kehittämistyöskentelynä, Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n mentorointityöskentelyn kehittämisprosessina sekä liikunnallisen taidetoiminnan kehittämisen prosessina.

KUVIO 1. *ToLiVa-hankkeen prosessikuvaus.*

KAIKKI HYÖTYIVÄT TOLIVA-HANKKEESTA

Työelämä on organisoitu nykyään monin eri tavoin, ja tyypillistä on vahvan ammatillisen osaamisen korostaminen ja samalla lisääntynyt tarve ylisektoraaliseen työskentelyyn. (Pärnä 2012, 40–48.) Projektin tulokset ovatkin hyödyttäneet kaikkia projektiin osallistuvia tahoja. ToLiVa-hankkeessa kartoitettiin, miten kolmannen sektorin palvelut ja ohjaus toteutuvat Turun kaupungin varhaiskasvatuksessa ja työntekijöiden osaamisen monipuolistamisessa. Lisäksi selvitettiin Turun kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä liikunnasta ja kulttuurista osana varhaiskasvatustyötä sekä näkemysten ja asenteiden toteutumista arjessa, lapsen ja perheen kohtaamisessa. Työn tarkastelu ja kehittävä ote auttavat uuden toimintakulttuurin syntymistä, mikä osaltaan tukee moniammatillista yhteistyötä ja kasvattajien työssä jaksamista.

Myös tulevien ammattilaisten koulutukseen tuotiin uutta osaamista. Turun ammattikorkeakoulun esittävän taiteen, fysio- ja toimintaterapian sekä varhaiskasvatukseen suuntautuneet sosiaalialan koulutuksen työntekijät ja opiskelijat olivat aktiivisesti mukana hankkeessa. Opiskelijoiden tehtävät olivat monitasoisia ja ne vaihtelivat yksittäisten tapahtumien ja tempausten järjestämisestä laajoihin opinnäytetöihin. Opiskelijoiden työskentelyä kuvataan raportin osissa II ja IV. Monet opinnäytetyöt ovat vielä kesken ja valmistuvat

vuoden 2014 loppuun mennessä. Valmiit opinnäytetyöt ovat luettavissa kaikkien ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-tietokannassa (<https://www.theseus-fi/>).

Työelämäläheinen oppiminen tukee uuden oppimista työelämän tarpeiden muuttuessa. Uusilla toimintatavoilla parannetaan valmistuvien opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja varmistetaan, että koulutus vastaa parhaalla mahdollisella tavalla tulevia työelämän vaatimuksia (ks. Tynjälä ym. 2004, 6–7; Salonen 2008, 9; Salonen 2010, 16). Koulutuksen tehtävänä on myös tarkastella työelämän nykyisiä toimintamalleja sekä kehittää niitä aktiivisesti (Salonen 2010, 16).

TURUN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSEN LIKUNNALLISTAMISEN LÄHTÖLAUKAUS

Anna Karlsson, Ulla Soukainen & Kirsti Yrttiaho

Jo ennen ToLiVa-hankkeen käynnistymistä Turun liikuntapalvelukeskus oli muutaman vuoden ajan järjestänyt hankerahoituksen avulla varhaiskasvatuksen henkilöstölle koulutuksia ja liikuntavälineistöä. Lisäksi kaupunki oli vahvasti mukana Valo ry:n koordinoimassa valtakunnallisessa ohjelmatyössä *Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen käytäntöihin*. Jokaiseen päivähoidon yksikköön on nimetty lasten liikunnan vastuuhenkilö eli liikuntakoordinaattori. Myös liikuntakoordinaattoreista muodostuva verkosto toimi hyvin. Edellä mainitut seikat puolsivat sitä, että liikunta olisi hyvä valinta varhaiskasvatuksen turkulaiseksi painopistealueeksi.

Kehittämistyön koordinoijan ja lisärahoituksen tarve oli ilmeinen. ToLiVa-hankkeen suunnittelu sai alkunsa tammikuussa 2013 Turun varhaiskasvatuksen ja Turun ammattikorkeakoulun välisestä oppilaitoskoordinaattoritaapaamisesta. Tavoitteena oli käynnistää Turun kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämisen painopisteenä olevaan liikunnallisuuden teemaan liittyvä hanke. Yhdeksi kriteeriksi hankkeen toteuttamiselle asetettiin moniammatillinen osaaminen. Lisäksi selvitystyön oli määrä olla osa Turun kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämistyötä ja näkökulmana oli liikkumisen ja kulttuurin monialainen yhdistäminen. Hankkeen tavoitteena oli ammattikorkeakoulun opiskelijoiden opinnäyte- ja projektitöiden liittäminen osaksi moniammatillista toimintaa. Turun ammattikorkeakoulu vetovastuullisena valmisteli opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnalliseen ESR-kehittämisohjelmaan *Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana* soveltuvan rahoitushakemuksen, jossa huomioitiin laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden kanssa. ToLiVa-hankkeen lähtölaukaus oli ammuttu!

HANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Toliva-hanke päätettiin toteuttaa Turun itäisellä varhaiskasvatusalueella, jossa oli hankkeen alkaessa 14 päivähoitoyksikköä, joista kaksi oli perhepäivähoidon yksiköitä. Mukana oli myös puisto- ja leikkikoulutoimintaa. Alueella varhaiskasvatuksen parissa työskentelee yhteensä noin 330 henkilöä. Toiminnassa osallisena on noin 1 400 lasta ja 1 100 perhettä.

Turun itäisellä varhaiskasvatusalueella sijaitsee Suomen monikulttuurisin asuinalue. Päiväkotien lapsista yli puolet, joissakin päiväkodeissa yli 70 prosenttia, on maahanmuuttajataustaisia. Varhaiskasvatus tukee maahanmuuttajataustaisia vanhempia kasvatustyössä ja on vahvasti läsnä lasten arjessa. Perheille järjestetyt tapahtumat lisäävät perheen yhteistä liikunnallista arkea, ja liikunnallinen varhaiskasvatus voi avata polun koko perheen liikunnalliselle elämäntavalle.

KORKEAKOULUYHTEISTYÖ

Yhteistyö ammattikorkeakoulun kanssa on organisaation näkökulmasta osa vastuullista työnantajakuvaa. Tällä yhteistyöllä on vaikutusta siihen, millaisia mielikuvia opiskelijoille syntyy työelämästä ja eri toimialoista. Yhteistyön avulla rakennetaan työnantajakuvaa ja varmistetaan osaavan henkilöstön saataavuus myös tulevaisuudessa.

Turun kaupungin varhaiskasvatus ja Turun ammattikorkeakoulu tekevät tiivistä yhteistyötä. Koulutus on työelämäläheistä ja harjoittelut ovat osa korkeakoulututkintoa. Harjoittelujen tavoitteena on opiskelijan perehdyttäminen ammattiopintojen kannalta olennaisiin käytännön töihin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä.

Korkeakouluyhteistyön eri muotoja ovat opiskelijoiden ammatillista kasvua tukevat ohjatut harjoittelujaksot Turun kaupungin päiväkodeissa sekä työelämän kehittämistarpeisiin liittyvän opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan opintoihin liittyvissä käytännön asiantuntijatehtävissä. Työyhteisökin voi näin hyödyntää opinnäytetyön tuloksia omassa toiminnassaan. Varhaiskasvatuksen ja ammattikorkeakoulun edustajat suunnittelevat ja arvioivat yhdessä yhteistyötä vähintään kaksi kertaa vuodessa.

ToLiVa-hankkeessa on opiskelijatöiden kautta vaihdettu osaamista: työnantaja on päässyt kertomaan työelämän tarpeista ammattikorkeakoululle ja korkeakouluopetus tarjoaa jatkossa työelämälle mahdollisuuden peilata omaa toimintaa nykytutkimukseen. Resursseja saadaan sellaisten tärkeiden tehtävien tekemiseen, joihin kentän omilla työntekijöillä ei välttämättä ole aikaa. Työnantajalle opinnäytetyön teettäminen on tilaisuus saada uusinta tutkimustietoa ja asiantuntemusta organisaationsa käyttöön. Tällaisia ovat esimerkiksi taustoittavat selvitystyöt, analyysit ja kyselyt. Opiskelijoiden kautta saadaan uutta näkökulmaa asioihin ja kontakteja tuleviin työntekijöihin.

Opiskelijat ovat tulevaisuuden työvoimaa ja heidän sekä työyhteisöjen on hyvä tutustua toisiinsa jo hyvissä ajoin. Näin voidaan välttyä mahdollisilta virherekrytoinneilta. Hankkeessa mukana olleita, juuri valmistuvia sosionomeja on jo rekrytoitu sijaisiksi itäisen alueen päivähoitoyksiköihin. Tämä on työnantajan näkökulmasta positiivista yhteistyötä.

KOLMAS SEKTORI

VARHAISKASVATUKSEN TUKENA

Outi Arvola, Anna Blomroos, Riikka Campomanes, Antti Kulmala & Marianne Vaalimaa

Tulevaisuudessa palveluiden tuottaminen on yhdistyksille yhä merkittävämpi mahdollisuus hankkia toimintaan lisärahoitusta, osallistua hyvinvoinnin edistämiseen sekä vaikuttaa omalla toiminta-alueella. Yhdistyksissä on erityisosaamista ja siellä tunnetaan asiakkaiden erityistarpeet. Suomessa toimii noin 130 000 yhdistystä, ja noin 80 prosenttia suomalaisista on jonkin yhdistyksen jäsen. Yhdistysten palvelutoiminta on jatkossakin tarpeellista ja vaikuttavaa, ja palvelutoiminnan kehittämisedellytyksiä on tarpeellista selvittää ja pilotoida eri tavoin. (Kakko 2013, 17.)

Kolmas lähde koordinoi opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallista ESR-kehittämisohjelmaa *Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana* vuosina 2008–2013. Rahoittava viranomaisena oli Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen hallinnoima hankekokonaisuus pyrki toimintakautensa aikana selkiyttämään yhdistysten perus- ja palvelutoiminnan välistä eroa. Eron näkeminen on toisinaan hankalaa, mutta on olemassa monia yhdistyksiä, joille näiden kahden toiminnon erottelu on jokapäiväistä. Perustoiminta on yhdistyksen yleishyödyllistä tarkoitusta toteuttavaa toimintaa. Palvelutoiminnalla tarkoitetaan yhdistyksistä ulospäin laajemmille kohderyhmille suuntautuvaa toimintaa. On hyvä muistaa, että kulttuuri- ja liikuntaalojen kolmannen sektorin toimijat edistävät hyvinvointia jo perustoiminnallaan. Palvelutoimintaa harjoittavia yhdistyksiä on vain pieni osa. (Tolvanen ym. 2013, 14–15.) Seuraavaksi kuvataan kolmannen sektorin osallistumista ToLiVa-hankkeeseen.

MENTOROINTITYÖSKENTELYN KEHITTÄMINEN

Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry eli LiikU osallistui ToLiVa-hankkeeseen kehittämällä varhaiskasvatuksen mentorointimallia. Lisäksi sen tarkoituksena oli edistää omalta osaltaan Turun itäisen alueen varhaiskasvattajien osaamista sekä lisätä lasten liikkumista päivähoitopäivän aikana. LiikU on aiemmin yhdessä liikunnan aluejärjestöjen ja Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry:n (VALO) kanssa kehittänyt sekä toteuttanut mentorointia Liikkuva koulu -ohjelmassa. ToLiVassa hyödynnettiin jossain määrin mentoroinnista kouluympäristössä saatuja kokemuksia.

LiikU on vuonna 1993 perustettu liikunnan asiantuntija. Sen tärkeimmät kohderyhmät ovat lapset ja nuoret sekä heitä liikuttavat aikuiset, työyhteisöt ja seurat. LiikU järjestää tapahtumia ja leirejä, joissa ihmiset voivat löytää oman harrastuksensa. Lisäksi yhdistys järjestää koulutuksia ja kampanjoita, joiden avulla ihmisiä innostetaan liikkumaan. Se tekee työtä yhdessä seurojen, koulujen ja varhaiskasvattajien kanssa, jotta liikunta olisi jokaisen lounaismaalaisen elämäntapa. Työskentelyllä pyritään vaikuttamaan liikuntaan liittyvissä asioissa myös päättäjiin. Jäseninä ovat seurat ja liikuntaa tarjoavat järjestöt.

LiikU on edistänyt vahvasti alle kouluikäisten lasten liikuntaa viimeisen kymmenen vuoden ajan. Vuosittain on noin 1 000 varhaiskasvattajaa koulutettu tukemaan pienten lasten liikuntaa ja kehittämään liikunnallisia työkaluja varhaiskasvattajan arkeen.

KOLMAS SEKTORI TOLIVAN KULTTUURIPALVELUJEN TUOTTAJANA

Turun ammattikorkeakoulun opiskelijat kartoittivat kolmannen sektorin kiinnostusta ja osallistumismahdollisuuksia pilotointityöhön. Opiskelijat tekivät kartoituksen osana Tukialus-projektia. Tukialus on sosiaalialan koulutuksen työelämälähtöinen projektioppimisympäristö, jossa opiskelijat toteuttavat sosiaalialan työelämän tilausten pohjalta asiakaspalvelua, kokeiluja ja kehittämishankkeita, selvitystöitä ja yleisö- ja asiakastapahtumia (Tukialus 2014). Kartoituksen lisäksi Tukialus-projektiryhmään kuuluneiden opiskelijoiden Mariela Ahon, Jenni Mattilan, Laura Mäkilän, Saara Salosen ja An-

niina Vuoriston tehtävänä oli kartoittaa aiempia vastaavia hankkeita ja tähän hankkeeseen sopivia toimintamalleja sekä tuottaa raportti, jossa he esittelevät työnsä tulokset.

Turun kaupungin vapaa-aikatoimen hyvinvointiohjelma EVIVAn yhteyshenkilöltä saadussa yhteystietoluettelossa oli varsinaissuomalaisia kolmannen sektorin kulttuurin tuottajia, jotka sopivat toimenkuvansa perusteella ToLiVa-hankkeeseen. Opiskelijaryhmä perehtyi näihin toimijoihin syvällisemmin ja valitsi kymmenen kulttuuripalveluiden tuottajaa, joihin oltiin yhteydessä. Lopulta palveluja valikoituivat tuottamaan Läntinen tanssin aluekeskus ja SirkusUnioni.

SIRKUSTYÖPAJAT LIIKUTTAJINA

SirkusUnioni osallistui ToLiVa-hankkeeseen järjestämällä monenlaisia sirkustyöpajoja päivähoidon lapsille. SirkusUnioni on sirkusalan ammattilaisten vuonna 2009 perustama yhdistys. Sen tarkoituksena on tukea ja parantaa sirkusalan ammattilaisten työskentelymahdollisuuksia sekä kehittää sirkustoimintaa Varsinais-Suomen alueella. Se on toiminut monipuolisesti erilaisten kohderyhmien kanssa tarjoten esityksiä, koulutusta, työpajatoimintaa sekä työhyvinvointipalveluja.

Tällä hetkellä SirkusUnionilla on Turun alueella yli kymmenen sirkuksen opetusryhmää yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa. Mukana ovat esimerkiksi Turun seikkailupuisto, Turun kaupungin vapaa-aikatoimen hyvinvointiohjelma EVIVA, nuorisotilat sekä koulut. Toiminnassa on mukana myös erityisryhmiä lapsista ikäihmisiin. SirkusUnionin kaikessa toiminnassa on mukana yhdistykselle tärkeät sosiaalisen sirkuksen arvot eli sosiaalisesti, emotionaalisesti ja psyykkisesti turvallinen oppimisympäristö sekä ajatus, että iästä, ennakkotaidoista tai sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta riippumatta sirkus kuuluu kaikille.

UUTTA LUOVAT TANSSITYÖPAJAT

Läntinen tanssin aluekeskus on yksi kuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamasta valtakunnallisesta tanssin aluekeskuksesta ja se toimii Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Aluekeskustoiminnan keskeiset tavoitteet ovat sen käynnistämisestä eli vuodesta 2005 lähtien olleet toimialan kehittäminen,

tanssin saatavuuden ja saavutettavuuden alueellinen ja sosiaalinen edistäminen sekä tanssitaiteilijoiden työllisyyden parantaminen. Kehittämistyö perustuu tanssitaiteen erityispiirteiden perinpohjaiseen tuntemukseen, ja se tähtää monialaisen ja korkealaatuisen yhteistyön ja osaamisen edistämiseen.

Läntisen tanssin aluekeskuksen tavoitteena on myös kehittää valtakunnallisesti levitettäviä laadukkaita taidelähtöisiä, erityisesti kehollista hyvinvointia tuottavia palveluja. Vuoden 2014 aikana tavoitteena on kehittää erityisesti lyhytkestoista työpajatoimintaa, yhtenä kohderyhmänä lapset. Uudenlaisen lasten tanssityöpajatoiminnan kehittäminen oli myös syy lähteä mukaan ToLiVa-hankkeeseen.

Läntisen tanssin aluekeskus on tuottanut esimerkiksi lastentanssiteoksia. Niistä uusin on lastenteos Neiti Ida, joka on kiertänyt Varsinais-Suomen lisäksi Porissa, Helsingissä, Hämeenlinnassa, Vantaalla ja Mikkelin seudulla. Lapsille yhdistys on tehnyt työpajatoimintaa myös muun muassa Formulatiikeri-työpajan, Perhepyramidi-konseptin ja Kesäkulkurit-tanssikiertueen yhteydessä. Lisäksi yhdistys on toteuttanut vanhempi–vauva-tanssitoimintaa Kiipeilypuu-konseptin myötä yhteistyössä Turun Seikkailupuiston kanssa. Läntisen tanssin aluekeskuksella on myös Tanssikummi-toimintaa, jota tanssitaiteilijat toteuttavat pitkäkestoisena työnä erilaisissa yksiköissä tai yhteisöissä. Tällä hetkellä ryhmä työskentelee pääsääntöisesti vanhusten kanssa, mutta toimintaa on kokeiltu myös päiväkotiryhmässä ToLiVa-hankkeen yhteistyön myötä.

OSA II VARHAISKASVATUS-
YMPÄRISTÖT LIIKKUMISEN
MAHDOLLISTAJANA

VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Johanna Gadd

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ja se on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa. Kasvatuksen ammattilaiset toteuttavat suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on laaja-alainen monitieteinen tieto ja tutkimus sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Varhaiskasvatus sisältää fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen oppimisympäristön. Lapsen on hyvä kasvaa oppimiseen innostavassa ja monipuolisessa ja turvallisessa ympäristössä. Hänellä on oltava mahdollisuus kokeilla, ilmaista itseään ympäristössä, jossa hän saa kannustusta ja kiitosta aktiivisesta toiminnastaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17.)

Hyvään varhaiskasvatusympäristöön kuuluu ensisijaisesti fyysinen toimintaympäristö. Se mahdollistaa lapsen turvallisen vapaan toiminnan, leikin, kokeilemisen, tutkimisen ja liikkumisen. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat lähiympäristö, rakennetut tilat, materiaalit ja välineet. Tärkeää on, että lapsella on ohjatun toiminnan lisäksi mahdollisuus itsenäiseen, omaehtoiseen leikkiin. Aikuisen velvollisuus on huolehtia turvallisuudesta sekä ohjatun että vapaan toiminnan aikana, lasten luovuutta tai vapautta riistämättä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17–18; Pönkkä & Sääkslahti 2011, 142–143.)

Hyvän vuorovaikutuksen lisäksi psyykkisen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön kuuluvat turvallisuus sekä myönteinen suhtautuminen kaikkiin lapsiin ja aikuisiin. Hyvään vuorovaikutukseen liittyy läheisesti pienryhmätyöskentely, joka mahdollistaa jokaisen lapsen aktiivisen osallistumisen sekä mahdollisuuden läheiseen kannustavaan vuorovaikutukseen kaikkien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17–18.)

LAPSEN PSYKKINEN JA SOSIAALINEN KEHITYS

Varhaislapsuudessa lapselle merkityksellisiä kehityksellisiä konteksteja ovat koti- ja päivähoitoympäristöt ja niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet. Kasvattajan on ymmärrettävä, että lapselle suotuisaan ympäristöön kuuluvat toimintojen johdonmukaisuus, ennakoitavuus ja lapsen arvostus. Lapsen on voitava luottaa aikuiseen ja kokea perusturvallisuutta, jotta hän voisi saada hyvän pohjan psyykkiselle kehitykselleen sekä oppimiselleen. Kasvattajan pitäisi ymmärtää ja olla hyvin tietoinen, että lapsella on oma tapansa jäsentää ympäröivää maailmaa esimerkiksi havaintojen, kielen ja muistin kehityksen osalta. (Helenius ym. 2002, 15–17; Nurmi ym. 2006, 18–22.)

Lapsi oppii kokonaisvaltaisesti, kaikkialla ja kaiken aikaa. Yksilöllisissä lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa pitäisi siirtyä lapsen arvioinnista enemmän pitkäjänteiseen lapsilähtöiseen suunnitteluun. Siinä otetaan huomioon, mistä lapsi tulee, millainen on hänen lähiympäristönsä ja millaiset vuorovaikutussuhteet hänellä on. Näin lapsen kehitystä voidaan suojata ja tukea positiivisesti. Kokonaisvaltaisen välittämisen kautta lapselle tulee myös tunne molemminpuolisesta luottamuksesta. Psyykkisen kehityksen vahvistamisessa ovat siis tärkeitä myönteinen asenne, lapselle tärkeiden asioiden huomioiminen, huumori sekä aktiivinen kuunteleminen. Lisäksi kiinteä ja hyvä suhde edes yhteen kasvattajaan turvaa pienen lapsen varhaisilta stressireaktioilta. (Kronqvist 2011, 21–27.)

Lapsen ensimmäinen hymy on sosiaalisen toiminnan varhainen merkki. Tämä on kommunikaation sekä kielen oppimisen myöhemmän kehityksen lähtökohta. Lapsi on syntymästään saakka suuntautunut ympäristöönsä tutkimalla sitä sekä olemalla vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Erilaisien viestien avulla lapsi kokee jo varhain olevansa aktiivinen toimija ja saavansa käyttäytymisellään aikaa muutoksia ympäristössään. Kiintymyssuhteen muodostuminen vanhempaan luo perusturvallisuuden tunteen, joka auttaa lasta taas uusien taitojen harjoittamisessa. (Nurmi ym. 2006, 29–30.)

Lapsen psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen tärkeimpiä tukipilareita ovat turvallinen kasvuympäristö, läheiset ihmissuhteet sekä myönteinen ja keskusteleminen kasvatusilmapiiri. Kasvattajien on oltava tunnetasolla mukana lapsen arjessa. Tuolloin lapsi voi turvallisesti jakaa sekä myönteisiä että kielteisiä tunteitaan. (Nurmi ym. 2006, 64–68.)

LAPSEN KEHITYS JA OPPIMINEN

Pienen lapsen kehitys kytkeytyy sekä psyykkiseen että fyysiseen kasvuun. Lähiympäristön antamat hyvät ja suunnitellut virikkeet innostavat lasta uteliaisuuteen, kiinnostukseen ja uusiin tarpeisiin. Nämä edellä mainitut asiat ovat lapsen psyykkisen kehityksen perusta. Aikuisten on olennaista ymmärtää ohjauksen ja muun yhdessä toimimisen tärkeys lapsen kehityksen tukena. Pienen lapsen oma aktiivisuus on hyvä keino edistää hänen kehitystään. Silti ei pidä unohtaa, että lapsi tarvitsee myös hoivaa ja huolenpitoa. (Helenius ym. 2002, 15.)

Varhaislapsuudenaikainen kehitys luo perustaa myöhemmin opittaville taidoille ja tiedoille. Lapsen kehityksen kaikki osa-alueet liittyvät toisiinsa. Kun lapsi oppii kävelemään, puhumaan ja leikkimään, samalla hänen ajattelunsa ja käyttäytymisensä kehittyvät. On siis tärkeää, että omalla toiminnallaan lapsen elinympäristöä muokkaavat aikuiset tietävät, miten lapsen kehitys etenee, mitkä asiat kehitystä edistävät ja miten sille voidaan luoda parhaat mahdolliset edellytykset. (Helenius ym. 2002, 16; Nurmi ym. 2006, 18–19.)

Synnynnäisesti utelias lapsi haluaa oppia uutta, kerrata ja toistaa. Lapsen oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma. Harjoitellessaan ja oppiessaan erilaisia taitoja lapsi käyttää oppimisen apuna kaikkia aistejaan. Vuorovaikutus ympäristön, lasten ja aikuisten kanssa on merkittävää lapsen oppimisessa, koska tällöin lapsen on mahdollista liittää opittavia asioita omiin kokemuksiinsa sekä käsiterakenteisiinsa. Vuorovaikutuksessa ovat tärkeitä turvalliset ihmissuhteet, joiden avulla luodaan myönteinen oppimisasenteen perusta sekä mahdollistetaan lapselle oppimisen ja onnistumisen iloa. Kasvattajan on kuultava lasta, antaa hänelle mahdollisuus kysyä ja tehdä aloitteita ja johtopäätöksiä sekä ilmaista ajatuksiaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18; Lipponen 2011, 31–32.)

Lapselle ominaisia toiminta- ja ajattelutapoja ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Kasvattajan pitäisi huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteutuksen muodoissa lapselle ominaiset tavat, jotta hän edistäisi tämän oppimista. Varhaiskasvatuksessa on huomioitava oppimisen lisäksi kielen kehittymisen merkitys sekä sisällölliset orientaatiot. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Leikki on lapselle elämää tässä ja nyt. Lapsen kanssa toimivat aikuiset vaikuttavat paljon siihen, millaiseksi leikki lapsen elämässä muodostuu. Aikuisen tehtävä on tukea ja auttaa lasta leikkiin ja samalla rakentaa lapsen taitojen sekä tie-

tojen varantoa. Lapsi ei leiki oppiakseen, mutta hän oppii leikkiessään. Leikki kehittyy vain yhteistoiminnassa toisten kanssa ja siinä voidaankin nähdä oppimisen tavoitteita ihmissuhteiden luomiseen, sosiaalisiin taitoihin ja moraalien kehittymiseen. Toisaalta leikissä nähdään tavoitteita esineiden käsittelyn hallitsemiseen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Leikki eroaa selvästi ohjatusta toiminnasta siinä, että vapaa leikki on tilanne, jossa lapsi voi toteuttaa omia tavoitteitaan ja voi suunnitella toiminnan itse. Lapsi päättää, mihin hän leikissä ryhtyy, mistä leikki alkaa ja mihin se päättyy. Lapsi myös päättää, kenen kanssa hän leikkii ja kuka siihen voi osallistua. Aikuisen tehtävä on turvata rauha leikille sekä luoda sille puitteet. (Helenius ym. 2002, 133–134; Helenius & Korhonen 2011, 69–70; Helenius & Lummelehti 2013, 14–15.)

Liikkuminen on lapsen fyysisen kasvun ja kehityksen kannalta välttämätöntä. Joiltakin osin geenit määrittävät kehitystä, mutta ympäristö vaikuttaa paljon kehityksen kulkuun. Suotuisat kasvuolosuhteet turvaavat lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja mahdollisuuden liikkumiseen. Liikkumalla lapsi tutustuu ympäristöönsä, toisiin ihmisiin ja itseensä. Terveen itsetunnon kehittymisen välttämätön ehto on lapsen tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta. Varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksen tavoitteet perustuvat tietoon liikunnan merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) sekä Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksissa (2005) määritellään linjauksia, miten liikuntakasvatuksen tulisi tukea lapsen suotuisaa kehitystä. Tärkeintä on kuitenkin liikkumisen mahdollistaminen siten, että liikunnallinen elämäntapa alkaa jo varhaislapsuudessa ja kantaa aikuisuuteen saakka. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22; Helenius ym. 2002, 199–201; Pönkkä & Sääkslahti 2011, 136–139.)

Pienellä lapsella on taito ihmetellä ja kysyä asioita, olla utelias. Kysyminen ja niin sanottu tutkiva ihmettely on lapselle luontaista. Lapsen oppimiseen vaikuttaa, miten kasvattaja suhtautuu lasten kysymyksiin ja selityksiin. Lasta tulisi kannustaa ihmettelemään ja selittämään häntä kiinnostavia asioita ja ilmiöitä ja kysymään niistä. Tutkivassa oppimisessa on kyse juuri siitä, että lapsi kysymisen ja ihmettelemisen kautta keksii vastauksia ja selityksiä häntä kiinnostaviin asioihin. Lapsella on siis luonnollisia tutkimisvalmiuksia ja niitä tulisi varhaiskasvatuksessa tukea ja kehittää. Tulevaisuudessa utelias, aloitteinen ja tutkijan taitoja sekä tutkivaa asennetta omaava ihminen pärjää erilaisissa toimintaympäristöissä niin lapsena kuin aikuisenakin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25; Lipponen 2011, 31–33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) kerrotaan, että lapsen taiteelliset peruskokemukset syntyvät musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toiminnoista kädentaitoja sekä lasten kirjallisuutta vaalivissa lapsen kasvuympäristöissä. Taidekasvatuksessa aistillinen toimijuus on keskeistä ja lapsen suhde maailmaan on ennen kaikkea aistillista ja toiminnallista. Lapsi siis tutkii maailmaa uteliaasti kaikilla aisteillaan ja nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta sekä yksin että ryhmän jäsenenä. Varhaiskasvatuksen ympäristössä kasvattajan on tärkeää tarjota lapselle erilaisia taiteellisia peruskokemuksia, jotta luova itseilmaisu, leikki sekä yhdessä toimiminen tulevat mahdollisiksi, nykypäivän mediakulttuuria unohtamatta. (Pääjoki 2011, 109–117.)

KASVUYMPÄRISTÖN MERKITYS LAPSEN TERVEYDEN EDISTÄMISESSÄ

Camilla Laaksonen

Suomessa syntyy maailman terveimmät lapset ja suurin osa suomalaislapsista voi erittäin hyvin (Rimpelä 2008, 62–74). Lasten rokotuskattavuus Suomen kansalliseen rokotusohjelmaan sisältyvien rokotteiden osalta on erittäin hyvä (THL 2014a) ja tapaturmakuolleisuus Euroopan alinta (THL 2014b). Suomessa neuvola- ja kouluterveydenhuoltojärjestelmät ovat erittäin korkeatasoisia (Health in European region 2013) ja väestön koulutustaso hyvä muuhun maailmaan verrattuna. Unicefin raportissa (Unicef 2013), jossa verrattiin 29 teollisuusmaan lasten terveyttä ja hyvinvointia, suomalaislapset sijoittuivat neljänneksi hollantilaisten, norjalaisten ja islantilaisten jälkeen. Ruotsalaislapset sijoittuivat viidennelle ja tanskalaiset yhdennelletoista sijalle. Raportissa lasten hyvinvointia tarkasteltiin terveyden, koulutuksen, riskikäyttäytymisen, elinympäristön ja materiaalsen hyvinvoinnin osalta. Erityisen hyvin suomalaislapset sijoittuivat materiaalisessa hyvinvoinnissa, terveydessä ja koulutuksessa. Hieman heikommin suomalaiset lapset sijoittuivat riskikäyttäytymiseen liittyvissä vertailuissa esimerkiksi tupakoinnin, ylipainon, alkoholin käytön ja koulukiusaamisen osalta. Terveyden edistämisen kannalta erityisen merkityksellistä on huomioida, että raportin mukaan lasten hyvinvointia ei niinkään näyttäisi määrällisen maan taloudellinen tilanne vaan se, miten lapset huomioidaan poliittisessa päätöksenteossa. (Unicef 2013.)

Yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena suomalaisten terveystottumukset ja elintavat ovat kuitenkin muuttuneet ja esimerkiksi liikukumattomuudesta on tullut keskeinen väestön terveysriski (Sääkslahti 2005a, 15–16; Kolu ym. 2014) Lisäksi kiulu hyvin ja huonosti voivien lasten ja lapsiperheiden välillä on kasvanut. Terveyserojen kasvu on Suomessa ollut voimakkaampaa kuin missään muussa Euroopan maassa ja se on yksi keskeisimmistä yhteiskuntamme terveyttä ja hyvinvointia uhkaavista tekijöistä. (Social determinants of health and well-being

among young people 2014.) ToLiVa-hankkeessa pyrittiin kehittämään liikunnallisuutta varhaiskasvatuksessa ja tätä kautta edistämään lasten ja heidän lähiyhteisönsä fyysistä aktiivisuutta ja ehkäisemään terveyserojen kasvua.

Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat erittäin keskeisesti perimän lisäksi perheen terveys ja hyvinvointi sekä kasvuympäristössä vallitsevat arvot, kulttuuriset tekijät ja erilaiset lapsen elinympäristössä vallalla olevat terveyttä ja hyvinvointia edistävät tai hajottavat tekijät (Lindholm 2004, 14–16). Panostaminen lasten terveyden edistämiseen on keskeistä yksilön ja hänen lähipiirinsä, mutta myös koko yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta. Lapsuudessa omakсутut terveyteen liittyvät asenteet ja elämäntavat jatkuvat usein aikuisuuteen ja vaikuttavat yksilön ja sitä kautta yhteiskunnan tulevaan terveyteen.

Uusimpien epidemiologisten tutkimusten perusteella näyttää myös siltä, että yksilön elämäntavat ja elämäntapoihin liittyvät tekijät periytyvät seuraavaan ja jopa sitä seuraavaan sukupolveen (Toikkanen 2014). Lisäksi tiedetään, että useat lapsuudessa alkaneet terveysongelmat, esimerkiksi ylipaino, jatkuvat erittäin yleisesti myös aikuisuuteen ja saattavat jo lapsuudessa aiheuttaa elimistöön pysyviä, terveydelle haitallisia, muutoksia. (Valtonen ym. 2013.)

Terveyden edistäminen ei ainoastaan tarkoita tietyn terveysongelman ehkäisemistä tai yksittäisiä toimintoja, vaan sen tulee kohdistua laaja-alaisesti eri väestöryhmiin, erilaisiin yhteisöihin ja se tulee ulottaa yhteiskunnan eri tasoille. Lähtökohtana tulee olla pyrkimys hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla (Terveys 2015). Terveys ja hyvinvointi tulisi huomioida kaikessa toiminnassa ja sen tulisi olla keskeinen valintoja ohjaava periaate niin yksilöiden omassa elämässä kuin yhteisöjen, kuntien ja valtionkin tasolla.

Terveyden edistämisen keskeisinä tavoitteina Suomessa ovat väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen sekä terveiden ja toimintakykyisten elinvuosien lisääminen. Lisäksi tavoitteina ovat oman koetun terveyden lisääntyminen, terveyspalveluiden saatavuuden edistäminen ja ympäristön terveysvaikutusten edistäminen. Näiden yleisten tavoitteiden lisäksi on ikäryhmäkohtaisia tavoitteita. Lasten osalta erityisenä tavoitteena on terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen sekä sairauksiin ja turvattomuuteen liittyvien oireiden väheneminen. Näihin liittyvät keskeisesti esimerkiksi haasteet lasten ylipainon ja lihavuuden ehkäisemiseksi, lapsiperheiden köyhyyden torjuminen, yleisten terveellisten elämäntapojen edistäminen ja erilaisten lasten sairauksien entistä tehokkaampi hoitaminen ja varhainen puuttuminen. (Terveys 2015.)

Terveyden edistäminen on aina arvolähtöistä toimintaa, jossa puututaan yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan terveyteen ja siihen liittyviin elämäntapoihin. Jo käsitys terveydestä vaihtelee ja käsitettä voidaan määritellä monella eri tavalla. Terveyttä voidaan tarkastella esimerkiksi yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan näkökulmasta. Keskeinen kysymys on myös, kuka terveydestä on vastuussa, mikä on yksilön ja mikä esimerkiksi yhteiskunnan vastuulla. Lisäksi erittäin tärkeää on pohtia millä valtuuksilla, millä tavalla ja miten pitkälle yksilöiden terveyteen ja elämäntapoihin voidaan puuttua. (Leino-Kilpi 2009, 182–186.)

PERHELÄHTÖINEN TERVEYDEN EDISTÄMINEN

Perhe voidaan määritellä monin eri tavoin ja eri tieteenalojen määritelmät korostavat erilaisia tekijöitä. Yleisesti perheeseen lasketaan kuuluvaksi samassa taloudessa asuvat, mutta perhe voidaan määritellä myös laajemmin. Suomessa lapsiperheisiin kuuluu yleisimmin kaksi huoltajaa, jotka ovat joko avo- tai avioliitossa. Erilaiset perhemuodot, kuten yksinhuoltaja-, uus-, maahanmuuttaja- ja sateenkaariperheet ovat tulleet perinteisen ydinperheen rinnalle ja erilaisten perheiden yleistyminen on johtanut myös Suomessa perhe-käsitteen laajentumiseen. Perheeseen voidaan nyky-Suomessa usein laskea mukaan myös esimerkiksi isovanhemmat, ei-biologiset lapset ja entiset puoliset. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 81.)

Perhe on ainutlaatuinen kokonaisuus, joka on enemmän kuin yksittäisten osiensa summa mutta jossa jokaisen yksilön kokemus ja merkitys on huomattava. Suomalaisen perheen elämäntavat ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten kuluessa ja yhteiskunnassa vallalla olevat muutokset ovat johtaneet perheiden liikkuvuuden ja epävarmuuden lisääntymiseen. Suomessa perheiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä vanhemmuuden kannalta merkittävimmät kuormitustekijät liittyvät työelämän ja perherakenteiden muutokseen sekä perinteisten sosiaalisten verkostojen murenemiseen. Perhe vaikuttaa olennaisesti lapsen kasvuun, kehitykseen ja hänen senhetkiseen ja tulevaan elämäänsä. (Kalland 2013; Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 81.) Perheen merkitys myös lapsen terveyteen ja terveyteen liittyviin elämäntapoihin on keskeinen. Lasten terveyden edistämiseksi perheen mukaan ottaminen ja perhelähtöinen työote ovat merkittäviä vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä (Sirviö 2010, 130–150).

Lastenneuvolatoiminta on tarkoitettu kaikille lapsille ja lapsiperheille. Toiminnan on oltava asiakkaan tarpeista lähtevää, ihmisläheistä ja perhekeskeistä. Terveellisten elämäntapojen edistäminen ja perheen sosiaalisten suhteiden tukeminen ovat osa neuvolatyötä (Terveydenhuoltolaki 1326/2010; Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 84). Se on moniammatillista ja neuvola toimii yhteistyössä muiden lasten ja perheiden terveys- ja hyvinvointipalveluiden tuottajien kanssa (Terveydenhuoltolaki 1326/2010; VNA 338/2011).

OSALLISTAVA SENSOMOTORINEN LEIKKIYMPÄRISTÖ

*Hanna Hännikäinen, Henna Latvala, Amanda Määttänen &
Helena Tigerstedt*

Lasten liikkumattomuus on ollut lähtölaukaus ToLiVa-projektille, jonka tarkoitus on liikunnallistaa päiväkotien arkea. Tässä kuvattava Henna Latvalan ja Amanda Määttäsen toimintaterapian opinnäytetyö toteutetaan tutkimuksellisenä kehittämistoimintana yhdessä ToLiVa-hankkeessa mukana olevassa päivähoitoyksikössä. Kehittämistoiminnan tavoitteena on sisäleikkiympäristön muokkaaminen sellaiseksi, että se tukee lasten osallistumista itseohjautuvaan sensomotoriseen leikkiin. Tutkimuksellisessa osuudessa on tarkoituksena ensin selvittää, mitkä päiväkodin ympäristötekijät edistävät ja estävät lapsen osallistumista leikkiin ja tämän jälkeen lähteä kehittämään niitä yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa hyödyntäen samalla teoriatietaoa. Seuraavassa esitettyjen teoreettisten perustelujen pohjalta lähdetään syksyllä 2014 päiväkodin kanssa kehittämään jokaiselle lapselle mahdollisuutta osallistua itseohjautuvaan sensomotoriseen leikkiin vertaisryhmässä.

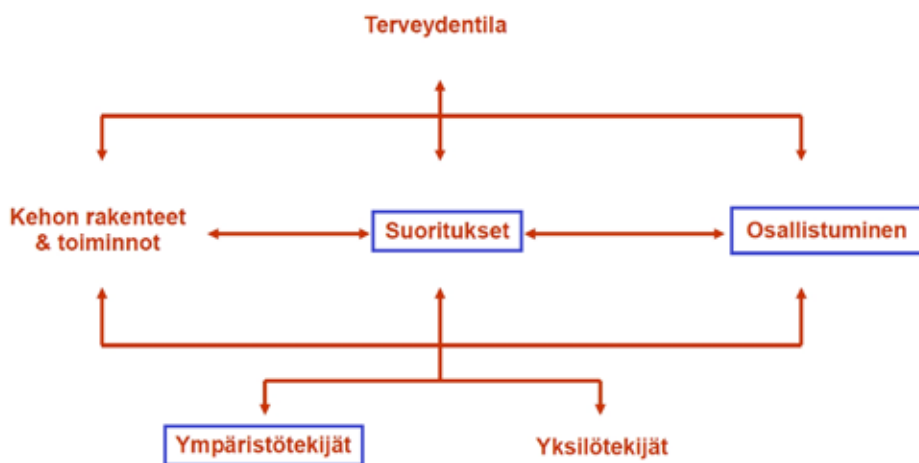
Opinnäytetyö tehdään päiväkotiin, jossa on neljä lapsiryhmää. Lapsista suurin osa on monikulttuurisista perheistä. Päiväkodin henkilökunnan kertoman mukaan tämä näky muun muassa siinä, että harva lapsi osaa sujuvaa suomen kieltä lasten vanhemmista puhumattakaan. Kun lapsilla ja työntekijöillä ei ole yhteistä kieltä, monet yksinkertaisetkin arkipäivän rutiinit muuttuvat monimutkaisemmiksi.

ToLiVa-hankkeen myötä päiväkodissa nousi esiin tarve sisäliikunnan kehittämiseksi. Ulkoliikuntamahdollisuudet ovat erittäin hyvät, mutta sisällä liikuntaa harrastetaan vain muutama kerta viikossa. Päiväkodin henkilökunta kokee, että tämä liikuntamäärä ei riitä. Sisäliikunnan kehittämässä tärkeänä nähdään se, että liikunta olisi jotain sellaista toimintaa, joka saataisiin osaksi päi-

väkodin arkea. Lisäksi tärkeää on myös, että halu liikkumiseen lähtisi lapsesta itsestään. Itseohjautuvan liikkumisen saavuttamiseksi avainsanaksi nostettiin ympäristön muokkaaminen leikkiin houkuttelevammaksi.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTAKYKYLUOKITUS SENSOMOTORISEN LEIKKIYMPÄRISTÖN SUUNNITTELUSSA

Latvalan ja Määttäsen opinnäytetyössä oleelliset käsitteet avataan kansainvälisen toimintakykyluokituksen (ICF) avulla. Ratkaisuun päädyttiin, koska ICF on neutraali kuvaustapa ja sitä voidaan hyödyntää yhteisenä kielenä eri ammattialoilla. ICF-luokitus tarjoaa yhdenmukaisen kielen toimintaedellytysten ja toimintarajoitteiden selvittelyyn. ICF:n mukaan toimintakyky jaetaan yksilötekijöihin, suorituksiin, osallistumiseen ja ruumiin ja kehon rakenteisiin. Toimintakykyyn vaikuttavat taustalla olevat ympäristötekijät. Tässä opinnäytetyössä huomio kohdistuu suoritukseen eli sensomotorisiin leikkitaitoihin, osallistumiseen eli mahdollisuuteen osallistua itseohjautuvaan sensomotoriseen leikkiin vertaisryhmässä ja ympäristötekijöihin. (WHO 2001, 4, 5, 21.)

KUVIO 1. ICF-luokituksen osa-alueet (WHO 2001).

OSALLISTUMINEN JA SUORITUS

ICF-luokituksen mukaan osallistuminen on osallisuutta elämän tilanteisiin ja suoritus on tehtävä tai toimi, jonka yksilö toteuttaa (WHO 2001, 123). Suoritus voidaan tarkentaa virkistäytymiseen ja vapaa-aikaan sekä siitä edelleen peleihin ja leikkeihin (WHO 2001, 167). Opinnäytetyössä tämä suoritus, johon lapsi osallistuu, on sensomotorinen leikki. Se on perusta, jolle lapsi rakentaa kehitystään. Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi lähtee lattiatasosta liikkeelle päätyen kävelevään pystyasentoon. Lapsi alkaa opetella motorisia taitoja asennonhallinnan ja perusliikkumisen kypsyttyä siihen vaiheeseen, että koordinoitujen taitojen, kuten vilkuttamisen, oppiminen on mahdollista. Sensomotoristen taitojen oppimisessa on oleellista, että lapsi pystyy tulkitsemaan oman kehonsa ja ympäristön antamia aistimuksia. Toisen ikävuoden lopulla lapsen kehonhahmotus on niin hyvää, että hän tuntee kehonsa fyysiset rajat ja osaa liikkua ihan itse. Hän ei ole enää painovoiman altavastaaja, vaan osaa seistä pystyssä, kävellä pitkiä matkoja, kulkea ylä- ja alamäkeä, hypätä ja kiivetä. Hän nauttii painimisesta, reppuselässä kulkemisesta ja keinumisesta. Piiloleikki on tässä iässä tärkeä toiminta, sillä lapsi osaa piiloutua ja tulla pois piilosta. Minuuden muodostuminen on tämän ikävaiheen tärkeä tehtävä, kehoistimusten hyvä integroituminen saa lapsen tuntemaan olonsa turvalliseksi, pärjääväksi ja erilliseksi yksilöksi. Hän alkaa tuntea olevansa oman elämänsä herra ja myös ilmoittaa siitä muille. Hän ilmaisee löytämänsä itsenäisyyden sanomalla ”ei”. (Ayres 2008, 54–57.)

Kolmesta seitsemänteen ikävuoteen lapsen sensomotorinen hallinta kehittyy taitavaksi ja hän puhuu ja toimii erilaisten ihmisten kanssa. Tämä jakso on hyvin tärkeä sensorisen integraation kehittymisen kannalta. Lapsen sisäinen kehittymisen halu saa hänet aktiiviseksi ja hän oppii tekemään kehollaan lukemattomia erilaisia asioita. Tämänikäinen lapsi liikkuu mielellään juosten, hän hyppii, pyörii, painii, kiipeilee ja keinuu. Hän tekee niin, koska se on hauskaa. Sensomotorisessa leikissä ominaispiirteenä on juuri fyysisyys. (Ayres 2008, 58–59.)

Lapsen leikkiä tarkasteltaessa pitää ensin miettiä käsitettä leikki. Kun puhutaan itseohjautuvasta leikistä, pitää se sisällään Rubinin ym. (1983) mukaan ainakin viisi keskeistä elementtiä. Motivaatio toimintaan lähtee lapsesta ja toiminta on vapaasti valittu osallistujien kesken. Toiminta on mielihyvää tuottavaa, siinä voidaan kumota todellisuus ja leikkijällä on toiminnassa aktiivinen rooli. (Hughes 2009, 4–5.) Itseohjautuvassa leikissä ei siis ole kyse toiminnasta, jonka avulla pyritään saavuttamaan jokin taito tai päämäärä, vaan toiminta

itsessään on leikkijälle merkityksellinen. Kirjallisuudessa on ainakin seuraavanlaisia leikin luokkia: sensomotorinen leikki, konstrukttiivinen leikki, sosiaalinen leikki, mielikuvitusleikki ja roolileikki. Sensomotorisessa leikissä lapsen iällä on keskeinen merkitys. Pieni lapsi nauttii liikeaistimuksista ja niiden tuottamisesta sinällään. Toisen ikävuoden lopulla lapsella on jo kyky tuottaa mielikuvia ja pikkuhiljaa alkaa mielikuvitusleikki kehittyä. Siinä lapsella on leikissä teema, hän osaa yhdistellä leikitapahtumia ja käyttää esinekorvaavuutta. Jo kaksivuotiaana lapsi osaa ottaa leikissä hetkeksi jonkin rooliin, mutta kolmevuotiaana tämä taito kehittyy lapsen siirtyessä rinnakkaisleikistä sosiaalisen leikin vaiheeseen.

Kolmevuotiaana symbolinen leikki hallitsee lapsen leikkiä ja mielikuvitusleikit tuottavat suurta mielihyvää (Autio & Kaski 2005, 22–24). Neljävuotiaana lapset pitävät erityisesti roolileikeistä. Yleensä rooleja esitetään liikkumalla ja fyysisin keinoin (Zimmer 2001, 72). Leikkiaika tulee myös pitemmäksi ja samaa leikkiä voidaan jatkaa uudestaan ja uudestaan. Viisivuotiaana symbolinen sensomotorinen leikki voi olla mitä vain; matka leikkipuiston leikkiveneellä myrskyihin, missä kiipeillään, roikutaan ja tasapainoillaan tai metsän kampaileikki joukkoineen. (Stagnitti 1998.) Viisi–kuusivuotiaalla sääntöleikit tulevat keskeisesti mukaan sensomotorisiin leikkeihin; leikitään kirkonrottaa, peilileikkiä, pallopelejä.

YMPÄRISTÖTEKIJÄT

ICF-luokituksen mukaan ympäristötekijät koostuvat fyysisestä, sosiaalisesta ja asenneympäristöstä. Ne ovat kontekstuaalisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen suoriin ja osallistumiseen ja sitä kautta toimintakykyyn. Ympäristötekijät voivat puuttuessaan tai olemassaolollaan haitata tai edistää toimintaa, tässä tilanteessa lapsen osallistumista sensomotoriseen leikkiin. (WHO 2001, 169.) Opinnäytetyössä tarkastelun kohteena onkin lasten leikkiympäristö. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat päiväkodissa leikin toteuttamiseen ja kehittämiseen tarjolla olevat lelut ja ne voivat olemassaolollaan tai puuttumisellaan estää tai edistää osallistumista. Leikkivälineiden pitäisi olla liikkumiseen innostavia, uteliaisuutta herättäviä, mielikuvitusta kiihottavia ja omatoimisuutta tukevia (Zimmer 2001, 164). Niiden olisi hyvä tarjota lapsille haastetta olematta kuitenkaan liian vaativia. Liian suuri vaatimustaso voi lannistaa lapsen. Leikkivälineissä pitäisikin olla valinnanvaraa, että lapsi voi itse valita omalle

suoritusasolleen sopivan leikin ja näin hänellä on mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia. (Zimmer 2001, 82.) Leikkihuoneeksi suunniteltu tila lukeutuu sisätiloihin, jotka on suunniteltu ja rakennettu leikkiin osallistuville henkilöille eli lapsille ja henkilökunnalle. (WHO 2001, 174, 175, 150.) Hyvän tilan on oltava sopivan haasteellinen ja liikkumaan sekä leikkimään motivoiva. Tilojen käytössä muunneltavuus on tärkeää. (Varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksien 2005, 25). Aikuisten pitää varmistaa, että leikkiympäristö on lapselle turvallinen (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 26). Tämä on tärkeää, sillä lapset liikkuvat ja leikkivät vain, jos he kokevat ympäristön riittävän turvalliseksi (Karvonen ym. 2003, 39).

Lapsen sosiaaliseen ympäristöön päiväkodissa kuuluvat päiväkodin henkilökunta jolla on päätäntävästuu. Lisäksi lapsen sosiaaliseen ympäristöön päiväkodissa kuuluvat muut lapset. He ovat keskenään leikkikumppaneita ja heitä voivat yhdistää ikä, sukupuoli tai etnisuus. (WHO 2001, 185.)

Päiväkodissa lasten osallistumiseen ja käyttäytymiseen vaikuttavat niin ikätovereiden kuin päiväkodin henkilökunnankin asenteet. Ne ovat havaittavissa olevia tapoja, tottumuksia, arvoja ja normeja. (WHO 2001, 187.) Lasten into osallistua päiväkodin liikunnallisiin leikkeihin ei riipu ainoastaan siitä, miten hauskoja liikuntavälineitä on tarjolla, vaan myös siitä, millainen ohjaaja on (Zimmer 2001, 141). Ohjaajan pitäisi tarjota lapselle mahdollisuuksien mukaan erilaisia virikkeitä ja antaa mahdollisuuksia päättää itse, mitä ja missä lapsi haluaa leikkiä. Lapsille on tärkeää, että ohjaaja osallistuu yhdessä puuhasteluun ja leikkeihin. Tarvittaessa ohjaaja voi mallittaa lapselle leikkiä tai antaa rohkaisevaa ja positiivista palautetta, jotta lapsi kykenee jatkamaan leikkiään. Jotta lapsi voisi tehdä oma-aloitteisia ratkaisuja, ohjaajien pitäisi jättää turhat määräykset ja kiellot pois. (Karvonen ym. 2003, 86–87.) Ohjaajan olisi tärkeää mahdollisimman usein luoda tilanteita, joissa lapsi voi suoriutua tehtävistä omin voimin ilman ohjaajan apua (Zimmer 2001, 83).

Ohjaaja saisi puuttua leikkiin ainoastaan lasten pyytäessä tai konfliktien satuessa (Zimmer 2001, 172). Lasta ei pitäisi patistaa käyttämään leikkivälineitä tietyllä tavalla, vaan hänen tulisi keksiä käyttötavat tutustumalla välineen ominaisuuksiin (Zimmer 2001, 151). Kasvattajien asenteet vaikuttavat lapsen muodostamaan käsitykseen itsestään toimijana. Rohkaisevalla ja vahvistavalla asenteella vahvistetaan lapsen toimeliaisuutta ja kokeilunhalua. Aikuisen tulisi välittää lapselle tunne, että lapsi pystyy ratkaisemaan syntyvät ongelmat ja saa itsenäisyyden tunteen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että lapsen intensii-

vistä toimintaa ei keskeytetä tai ei välittömästi näytetä, miten jokin asia voitaisiin tehdä paremmin. (Zimmer 2001, 93.) Henkilökunnan pitäisi huomioida myös kömpelöt, hitaat, kieliongelmaiset ja ylipainoiset lapset. Nämäkin lapset kokevat liikunnan ensin positiivisena, mutta vasta kun sosiaalinen ympäristö tuomitsee heidät kömpelöiksi, he kokevat epäonnistuneensa. Tällaiset lapset tarvitsevat liikuntatilanteissa itsetunnon vahvistusta. (Zimmer 2001, 46–47.)

LASTEN LIKKUMINEN PÄIVÄHOIDOSSA

*Hanna Hännikäinen, Kaisa Leino, Laura Levomäki, Jenniina Määttä,
Niina Ojanperä, Emma Silvennoinen & Helena Tigerstedt*

Kodin ulkopuolisella päivähoitotoiminnalla on pitkällä aikavälillä merkitystä suureen osaan väestön terveyskäyttäytymistä, erityisesti fyysisen aktiivisuuden omaksumiseen. Sääkslahden ym. tutkimuksessa (2013) todetaan, että 69 prosenttia lapsista on arkipäivisin hoidossa kodin ulkopuolella. Siksi lasten liikkumiseen varhaiskasvatuksessa on kiinnitettävä huomiota. Vuonna 2005 sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö ja Nuori Suomi ry julkaisivat varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Niiden mukaan lapsen fyysisen aktiivisuuden minimimäärä on kaksi tuntia reipasta ja hengästyttävää liikkumista päivästä. Se koostuu useita lyhyistä aktiviteettijaksoista koko päivän aikana, jolloin myös lasten vanhemmilla on vastuu fyysisen aktiivisuuden tukemisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005.)

Liikuntasuositukset ovat olleet voimassa lähes kymmenen vuotta, mutta tutkimusten mukaan lasten liikkuminen ei ole suositusten mukaisella tasolla. Sääkslahti ym. (2013, 28) ja Soini ym. (2012, 56) toteavat kolmivuotiaisiin kohdistuneissa tutkimuksissaan, että lasten fyysinen aktiivisuus ei saavuta kahden tunnin minimimäärään. Kuitenkin ulkoliikkumisessa lapset ovat aktiivisempia. Reunamo ym. (2012, 504) toteavat tutkimusartikkelissaan, että suomalaisissa päiväkodeissa lapset liikkuvat aktiivisimmin kello 8 ja 12 välillä, keskimäärin 24 minuutin ajan, ja ohjattu leikki on intensiteetiltään alhaisempaa kuin vapaa leikki.

Fyysisen aktiivisuuden vaikuttavat monet tekijät: sukupuoli, vuodenaika, ympäristö ja lapsen ikä. Sääkslahti ym. (2013) ja Jämsén ym. (2011) ovat todenneet, että poikien fyysinen aktiivisuus on kuormittavampaa kuin tyttöjen. Aikaisemmissa tutkimuksissaan Sääkslahti (2005b, 93–94) osoittaa, että myös vuodenaajoilla on vaikutusta lasten liikkumiseen. Lapset leikkivät kesällä enemmän ulkona, mikä edistää heidän motoristen taitojen kehittymistä merkittävästi. Kuitenkin Jämsén ym. (2011) havaitsivat, että vuodenaikasta riippumatta ulkoleikit ovat aktiivisempia kuin sisäleikit. Esa Liimatainen (2014) totesi ToLiVa-hankkeen messupäivän 10.4.2014 luennollaan, että liikkuminen

perheen kanssa tai kavereiden luokse tai vaikkapa siirtyminen esikouluun ja takaisin kotiin ovat ensisijaisia liikkumisen muotoja. Lasten pitäisi liikkua päivittäin ulkona, jolloin erilaiset pihapelit ja -leikit ovat tärkeitä.

LASTEN MOTORISET TAIDOT

Lapsen liikkumisen voidaan katsoa koostuvan motorisista perustaidoista, jotka syntyvät aivojen kypsymisen ja fyysisen harjaantumisen myötä. Varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksissa (2005) todetaan, että ”lapsen motorinen kehittyminen vaatii päivittäisiä mahdollisuuksia harjoitella liikkumista” sekä että ”lapsi saa riittävästi kokeilla ja opetella uusia taitoja sekä toistaa aikaisemmin oppimiaan taitoja useissa erilaisissa ympäristöissä erilaisten välineiden kanssa”.

Lapsen ikä vaikuttaa siihen, millaisia ja kuinka kuormittavia aktiviteetteja lapsi hyödyntää niin liikkueessaan kuin leikkiessään. Tiedetään, että erityisesti lasten fyysinen aktiivisuus lisääntyy kolmesta kuuteen ikävuoteen asti, mutta samalla yksilölliset erot suurenevat (Sääkslahti ym. 2013, 27–31). Lasten motoriset taidot voidaan jaotella lasten iän perusteella seuraavasti: varhaisten liiketaitojen vaihe toteutuu lapsen ollessa 1–2-vuotias, liikkeiden perustaitojen vaihe puolestaan sijoittuu lapsen kolmannen ja seitsemännen ikävuoden välille.

Lapsen varhaisen vaiheen liiketaidot muodostavat perustan myöhemmille motorisille taidoille. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä varhaisen vaiheen liiketaidot muuttuvat enemmän tahdonalaisiksi ja edistävät asennon ja liikkeen hallintaa. Lapsi kykenee liikkumaan vaihtelevissa ympäristöissä taitavasti sekä käsittelemään esineitä hienomotorisesti. Liikkeiden perustaidot voidaan jaotella liikkumistaitoihin, tasapainotaitoihin ja käsittelytaitoihin. (Gallahue & Donnelly 2003, 54.) Liikkumistaitoja ovat muun muassa kontraaminen, käveleminen, juokseminen ja hyppääminen.

Tasapainotaitojen kehittyminen luo pohjan muiden motoristen taitojen kehittymiselle (Gallahue & Donnelly 2003, 53). Lapsen pitää oppia säilyttämään kehon tasapaino liikkeessä, jotta lapsi oppisi liikkumaan. Lapsi tarvitsee tasapainotaitoa muun muassa kääntymisissä, pysähtymisissä ja pyörähdyksissä. Vasta kun tasapainotaidot ovat kehittyneet riittävän pitkälle, liikkumistaitojen on mahdollista kehittyä. (Sääkslahti 2005b, 24–25.) Käsittelytaitoja lapsi tarvitsee esimerkiksi kiipeillessään telineillä ja vierittäessään, potkaistessaan tai pompottaessaan palloa. Fyysiset pelit ja leikit ovat eri motoristen taitojen yhdistelmiä. (Hakkarainen ym. 2009, 241.)

Lasten liikkumiseen ja liikkumiskokemuksiin voidaan vaikuttaa erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla. Liikkumisen yhteydessä tulee kiinnittää yhtä lailla huomiota vuorovaikutustaitoihin kuin itse liikkumiseen. Tehtäväsuuntautuneet oppimistilanteet edistävät lapsen osallisuutta, tukevat itsemääräämisen ja pätevyyden tunnetta. (Berg & Piirtola 2014.) Liikkumisen pedagogiset ratkaisut tukevat niin motorista, sosiaalista kuin kognitiivista oppimista.

TYTTÖJEN FYYSINEN AKTIIVISUUS TURUN PÄIVÄHOIDOSSA

Lasten fyysinen aktiivisuus on todettu alhaiseksi päivähoidon aikana. Fysioterapiaopiskelijat Kaisa Leino, Laura Levomäki, Jenniina Määttä, Niina Ojanperä ja Emma Silvennoinen keräsivät tietoa syksyllä 2014 valmistuvaa opinnäytetyötään varten havainnoimalla päiväkotilasten liikkumisen tapoja ja määrää aamupäivän aikana. Havainnointia varten opiskelijat laativat strukturoidun havainnointilomakkeen soveltaen Sääkslahden ym. tutkimuksissa käyttämää liikkumisen perustaitojen jaottelua: liikkumistaidot, tasapainotaidot ja käsittelytaidot. Havainnoinnin kohteena olivat 3–5-vuotiaat tytöt ja pojat, jotka valittiin satunnaisesti.

Alustavissa aineiston tarkasteluissa havaittiin, että 3-vuotiaat tytöt liikkuiivat aktiivisesti aamupäivän aikana 25–55 minuuttia, 4-vuotiaat tytöt 14–44 minuuttia ja 5-vuotiaat puolestaan 22–61 minuuttia. Kolme- ja neljävuotiaiden tyttöjen liikkumisen määrän tarkastelussa ilmeni, että tuonikäiset lapset olivat keskimääräisesti liikunnallisesti aktiivisempia kuin 5-vuotiaat. Kolmevuotiaista tytöistä puolet liikkui päivän aikana 40–55 minuuttia, puolet nelivuotiaista vastaavasti 33–44 minuuttia. Sen sijaan suurin osa 5-vuotiaista tytöistä liikkui 22–30 minuuttia. Runsaasti liikkuvat lapset hyödynsivät leikkiympäristöään sekä harjaantuivat kaikissa fyysisen aktiivisuuden osa-alueissa ja taidoissa ikään katsomatta. Vähän liikkuvien lasten fyysisessä aktiivisuudessa korostui kävely, juokseminen ja hyppiminen. Poikia koskeva aineiston analysointi on tätä kirjoitettaessa vielä kesken.

Jo alustavan analyysin pohjalta voidaan kysyä, miksi osa tytöistä liikkui lähes minimaalisesti. Tärkeää olisi tunnistaa vähän liikkuvat lapset ja miettiä, miten heitä voitaisiin kannustaa monimuotoisempaan fyysiseen aktiivisuuteen. Varhaiskasvattajat osaavat tukea lasta monipuolisesti hyödyntäen niin fyysisiä kuin sosiaalisia leikkiympäristöjä. Omien rajojen ylittäminen on palkitsevaa niin varhaiskasvattajalle kuin lapsellekin. Parhaimmillaan liikkuminen on leikkiä, joka tukee lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehittymistä ja samalla edistää kokonaisvaltaista kehitystä, oppimisen taitoja sekä pitkällä aikavälillä ehkäisee lapsen syrjäytymisen riskejä.

OSA III VARHAISKASVATUS-
HENKILÖSTÖN OSAAMISEN
KEHITTÄMINEN

LISÄÄ LIIKETTÄ PÄIVIIN – HENKILÖSTÖN KEHITTÄMISTYÖN OHJAAMINEN

Jyrki Reunamo

Turun kaupungin varhaiskasvatukselle suunnattu koulutuskokonaisuus, eli lasten liikunnallisemman arjen mahdollistamisen kehittämistyöskentely, muodostui kolmesta koulutuspäivästä sekä niiden välissä työstetyistä välitehtävistä. ToLiVa-hankkeessa toteutetun lasten liikkumisen kehittämisen prosessin perusideana oli havainnoida ensin päiväkotien liikunnan todellisuutta. Sen jälkeen varhaiskasvatuksen henkilöstö sai palautetta toiminnasta ja teki tämän pohjalta omat valintansa toiminnan kehittämiseksi. Kehittämisprojektin valmistelussa henkilöstö käytti osallistumista edistävää ja prosessinomaista toimintatapaa. Suunnitelmien ja toimintamallien valmistuttua niitä kokeiltiin ja niiden toimivuus testattiin. Lopuksi parhaat löydökset jaettiin ja esitettiin muille. Kehittämisprosessin kulku on esitetty alla olevassa kuviossa 1.

KUVIO 1. *Kehittämisprosessin kulku.*

ToLiVa-hankkeen taustalla on Helsingin yliopiston varhaiskasvatuksen Orientaatioprojekti, jossa saatujen tutkimustulosten perusteella ja niiden pohjalta laadittujen kehitystehtävien avulla luodaan malleja varhaiskasvatustoiminnan edistämiseksi. Projektin sisältöön ja toimintaan voi tutustua osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/reunamo/>. Liikkumiseen liittyvät sisällöt ovat nähtävissä osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/reunamo/category/liikunta/>. Kehittämisprosessien yleisemmästä kuvauksesta saa lisätietoa Reunamon (2014) kirjoittamasta lähteestä.

Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n eli LiikUn ohjaajat koulutettiin ToLiVa-kehittämisprojektin aikana mentoreiksi. He saivat uusinta varhaisliikunnan tutkimustietoa (vrt. Reunamo ym. 2014), jota he tarvitsivat hankkeessa mukana olleen varhaiskasvatushenkilöstön prosessin tukemiseen ja johon myös havainnoinnissa käytetty mittari pohjautui.

Ihmisen tapa ennakoida tulevaisuutta vaikuttaa siihen, millainen tulevaisuudesta muotoutuu. Tämän perusajatuksen pohjalle rakennettiin LiikUn mentoreiden koulutus ja heidän roolinsa varhaiskasvatushenkilöstön tukemisessa. Tapoja ennakoida tulevaisuutta on lukemattomia, mutta tällä kerralla käytettiin virtamallia. Mentorit harjoittelivat ensin itse mallin rakentamista. Omakohtaisen kokemuksen jälkeen heillä oli paremmat valmiudet tukea henkilöstöä mallin käytössä tai jopa joissakin tapauksissa ohjata henkilöstöä käyttämään mallia.

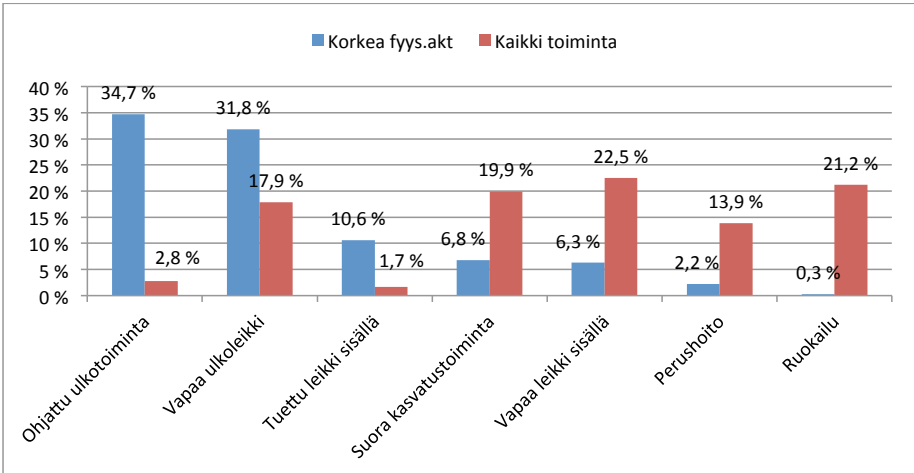
Suunnitelmien ja mallien valmistuttua prosesseja ja malleja käytiin vielä läpi yhdessä mentoreiden kanssa ja suunnitelmia rikastettiin ja arvioitiin. Mentorit myös tuottivat tärkeitä lisäaineita hankkeiden käytännön toteutukseen.

Hankkeen loppumetreillä, toukokuussa 2014, käytiin mentoreiden kanssa läpi esimerkin kaltaisesti muita tapoja ennakoida tulevaisuutta kehityshankkeissa. Tarkoituksena oli havainnollistaa erilaisten suhtautumistapojen soveltuvuutta erilaisiin kehittämistarpeisiin ja kehittämisen eri vaiheisiin. Päämääränä oli myös tulla tietoisemmaksi omista todellisuuden tuottamistavoistaan. Näin mentoreiden oli helpompaa sekä tukea erilaisia kehitysprosesseja että auttaa muita tulemaan tietoisiksi kehityksen edellytyksistä.

Jokainen Turun itäisen alueen varhaiskasvatuksen päiväkodin ja yksikön kehitysprosessi oli ainutlaatuinen. Yleiskuvan antaminen vaatisi laajemman käsittelyn kuin tässä yhteydessä on mahdollista. Niinpä nyt valotetaan esimerkin avulla kehitysprosessien kulkua ja mentorin roolia.

ESIMERKKI NYKYTILANTEESTA

Henkilöstölle tarjottiin tieto- ja motivointitilaisuus, jossa käytiin läpi varhaisliikunnan mahdollisuuksia ja sudenkuoppia. Syksyn 2013 koulutusilaisuudessa esiteltiin lasten liikunnan nykytilaa monien tilastojen valossa, vrt. kuvio alla (vrt. Reunamo ym. 2014).

KUVIO 2. Lasten korkean fyysisen aktiivisuuden osuus päivähoidon eri toiminnoissa kello 8.00–12.00.

Edellä olevasta kuvioista nähdään, että erityisen tärkeitä lasten liikkumisessa ovat ulkoilutilanteet. Sekä ohjatussa ulkotoiminnassa että vapaassa ulkoleikissä lapset ovat fyysisesti aktiivisempia kuin muussa toiminnassa. Ohjattu ulkotoiminta on erityisen tehokas lasten liikkumisen synnyttäjä. Ongelmana on, että ohjattua toimintaa on aamupäivän kello 8.00–12.00 välisenä aikana vain 3,1 prosenttia. Näin ohjatun ulkotoiminnan liikunnalliset mahdollisuudet jäävät realisoitumatta. Toisaalta lasten vapaasta ulkoleikistä 43,8 prosenttia on esineleikkiä ja leikkiä erilaisilla materiaaleilla. Esineleikki on kuitenkin leikeistä vähiten liikunnallista. Voidaan siis ajatella että esimerkiksi lisäämällä esineleikkeihin liikunnallisia haasteita lasten liikkuminen lisääntyisi runsaasti ja nopeasti.

Edellä kuvattujen tutkimustulosten pohjalta toisen päiväkodin varhaiskasvat-
taja kävi havainnoimassa päiväkodin toimintaa ja ympäristöä. Kaikkiaan 46

havainnoitavan asian joukossa oli myös tutkimustuloksiin perustuva havainnoinnin kohta ”Ohjaavatko aikuiset lapsia ulkoilun aikana liikkumaan monipuolisesti?”. Havainnoija jaotteli havaintonsa säilyttämisen arvoisiin käytäntöihin ja epäselviin asioihin. Hän kokosi arvioita toiminnan tarkoituksesta sekä uusia ideoita toiminnan kehittämiseksi. Havainnoidun päiväkodin henkilökunta ja havainnoija kävivät palautekeskustelun, jonka perusteella työntekijät valitsivat omaksi kehittämiskohteekseen ulkoliikunnan. Kuvion 3 virtamalli kuvaa heidän kehittämisprosessiaan.

Mentorit kävivät malleja läpi henkilöstön kanssa ja kuuntelivat meneillään olevien prosessien kuvauksia. He ideoivat malleja lisää ja saattoivat ehdottaa muutoksia joihinkin kohtiin. Monesti mentorit myös antoivat neuvon rajoittaa ja keskittää suunnitelmia. Omalla kokemuksellaan he kykenivät antamaan käytännöllisiä neuvoja ja valamaan uskoa toimintaa kehittävään henkilöstöön. Asian tuntijoina he kykenivät usein tuomaan hankkeeseen myös niiden liiallista paisuudesta ennakoivia arveluita ja tekemään suunnitelmista toteuttamiskelpoisia.

Päiväkotien, perhepäivähoitajien, leikkipuistojen ja yksiköiden toimintamallien valmistuttua loppuvuodesta 2013, LiikUn mentorit ja hankehenkilöstö viettivät intensiivisen työskentelypäivän arvioiden syksyn toiminnan tuloksia ja he totesivat hankkeen edistyneen erinomaisesti.

MALLISTA TOIMINNAKSI

Koulutustilaisuudessa tammikuussa 2014 liikuntakoordinaattorit esittelivät mallinsa muiden yksiköiden koordinaattoreille ja johtajille. Tämän jälkeen tarkasteltiin käytännön asioita mallin saattamiseksi kokeilukuntoon. Tärkeää oli toiminnan työnjako. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua eikä kenellekään saisi aiheutua toiminnasta kohtuutonta työtaakkaa. Korostettiin dokumentoinnin tärkeyttä lasten kokemusten esiin tuojana, prosessia eteenpäin vievänä voimana ja arvioinnin välineenä. Prosessin kunnollinen dokumentointi helpottaa henkilöstön kokemusten jakamista, sillä toiminnan kuvaukset syntyvät helpommin dokumentoinnin myötä.

Henkilöstön tehtävänä oli päättää vastuualueista, tuotosten jakamisesta ja dokumentoinnin tavoista. Piti myös tehdä päätös projektin tuotosten jakamisesta liikuntamessuilla: Käydäänkö messuilla läpi projektin kokoava idea vai onko se enemmänkin kooste kaikesta koetusta?

YMPÄRISTÖ

- välineet ulos varastosta vapaasti saataville
- liikuntavälikorit helpottamaan ohjaton ulkoliikunnan ideointia
- kaikki otavat vastuuta, ei yhden tai känden tehtävä
- virkkelyympäristö, ratojen rakentaminen yms.
- välineet järjestykseseen varastoon
- leikkejä odottelevatentsein → seisokselu ja jonotus pois
- pihan monipuolinen hyödyntäminen, esimerkiksi talvella keinut, pois, miten
- voimme hyödyntää tilan ja tilineet

TAIDOT

Kognitiivinen

- säätöjen oppiminen
- oman vuoron odottaminen ja vuorottele
- keskittymiskyky paranee

Omatoinnin ohjaustaidot

- alkuisen tuki
- ohjataan lasta liikuttamaan omien kykyensä mukaan
- omatoimiseen liikuttamaan kannustaminen
- sallisuus liikuttamiseen, turhat säännöt pois → itselmaisuu, mitä kykenet tekemään saat tehdä
- erityistä tukea tarvitsevien ja levottomien lasten koidalla erityisesti alkuisen ohjaa tilanteita ja neuvoa miten toimia peleissä ja leikeissä → ei lähtökäytännössä siirretä pois tilanteista vaan ohjataan sellaiseen tapaan toimia mikä mahdollistaa mukanaolon

Sosiaalinen

- toisten huomioon ottamisen opettelu
- omien vuoron odottaminen ja mielu
- yhdessä tekeminen ja mielu
- keskittymiskyky paranee

ULKOLIIKUNNAN KEHITTÄMINEN

VARAUTUMINEN

- lasten valvonta pihalla, alkuisia tilan vähän
- alkuisen asenteet
- kaikki alkuiset eivät välittämättä yhtä motivoituneita
- alkuisen välittävyyden puute, emakkaasenteet → passiivisuus
- ajan riittämättömyys ja russia työmäärä, kuka ehtii tehdä esimerkiksi pihallikkokortit tai suunnitella ohjattua liikuntaa ulos
- liikuntavälineiden rikkoutuminen
- ulkovaraston käyttö, tällä heikellä välineet huonosti esillä ja jäävät helposti varastoon
- uudelleen järjestäminen vaatii uudelleen sopimisen ja uutta materiaalia

Positiivinen minäkuva

- alkuisen keuhut ja kannustus → "minä osaan"
- fillis
- ikatassolle sopivia tehtäviä → ei liikoja
- vaatimuksia
- onnistumisen kokemukset
- liikuttamisen ilo

Emotionaalinen

- mahdollisuus tunneiden purkamisen ja itse ilmaisuu liikunnan avulla → levottomuuden väheneminen
- motorinen oppiminen
- karkeamotorikka kehittyä
- liikuntataidoit, käsittelytaidot, ketteryy, tasapaino, keuhonhahmotus ja hallinta
- motoriset taidot harjantuu toistojen avulla
- monipuolinen liikunta kehittää monipuolisesti
- yhden taidon oppiminen tukee toisen taidon oppimisessa
- ikatasa huomioltava

OSALLISTUMINEN

Kämpelit

- toistoja ja (ei) ja kuvasti uutta (vaan vanhan tetun kertautaa)
- lasten innostaminen Esim. kuunnellaan lasten toivetta, tartutaan niihin ja toimitaan
- kannustus, rohkeisuus, keuhut
- yksinikäitset ja helpot leikit, ei kilpailua vaan liikuttamisen iloa

Vähän liikkuvat

- mielmyksien kysely ja niihin reagoiminen
- uusiä ideoiden esille tuominen
- oma esimerkki
- vaihtoehdoiksi tarjotaan lapioiden ja ämpärien tilalle liikuntavälineitä
- lelutonmat ulkoilut
- lapsen aloitteiden huomiominen
- alkuisen tuo lapsen taitoja esille ja huomioi kehityksensä → kannustus ja keuhut

Syrytytysväara

- ehkäisään syrytyminen ottamalla mukaan enemmän ja vähän liikkuvat
- seka kompeleihin lapsat: kannustus, keuhut, rohkeisuus, ikätassu mukaisuus → onnistumisen kokemukset

Arat

- ametaan vapaasti käytettävillä välineillä mahdollisuus liikkumiseen, ei pakoteta
- helpojoja onnistumisen kokemuksia tarjoavia leikkejä ikätassu mukaisuudesta liikkumiseen iloi
- yhessä tekeminen ja kannustava ilmapiiri, ei luoda paineita → parin kanssa toimiminen

Pienet

- alkuisen innostus tarttuu lapsiin
- leikin tai sadon avulla mukaan
- kannustus ja keuhut
- vistiollinen huomiointi

Suunniteltuun osallistumiseen ja toiveet

- huomioidaan lasten ehdotukset, toiveet ja aloitteet
- ja pyritään vastaamaan niihin

JAKAMINEN

- pidetään jatkossakin jo hyväksi koettuja tapahtumia; suunnistusvanhempainilla, yhteiset pihatapahtumat
- vauhtivarvasviikko
- huvupustoilukunta → mahdollisesti kehitetään lisää esimerkiksi niin, että yhdessä vanhempien kanssa osallistutaan

MAHDOLLISUUDET

- kvalifiset liikuntaleikkokortit ideoinnin tueksi ulkovarastoon
- liikuntavälineitä sisältä ulkoiluyttöön, jotta voidaan hyödyntää monipuolisesti
- varasto järjestykseen, jotta välineet helposti käytettävissä
- välineet nostetaan ulos lasten saataville
- pihasaatosten uudelleen pohdinta → turhat säännöt pois
- ohjaton ulkoliikunnan järjestäminen
- liikuntaleikkien vetäminen
- eri toimintaympäristöjen hyödyntäminen, pienten pihan ja lähikenttä
- pihan osien rajaaminen liikuntaa varten
- liikuttaminen myös siirtymätilanteisiin
- vauhtivarvastapahtumaiden käyttö myös ulkoiluissa

Liikuntamessut järjestettiin huhtikuussa 2014 ja siellä jaettiin kokemuksia ja ideoita sekä tuloksiaan esittelevä henkilöstö sai vertaispalautetta. Henkilöstön tapoja esittää tuloksensa ei rajattu kovin tarkasti. Oli inspiroivaa nähdä suuren joukon varhaiskasvattajia jakavan kokemuksiaan toisilleen ja esittelijät olivat syystäkin ylpeitä tuotoksistaan. Olisi ollut hienoa saada messuista aikaiseksi kiertävä näyttely, mutta se ei valitettavasti ollut tällä kertaa mahdollista.

Mitä kaikkea messuilla esiteltiin ja päivähoitoyksiköissä mahdollistettiin koulutus- ja kehittämistyöskentelyn myötä? Tämän julkaisun loppuun (ks. LIITE) on koottu ToLiVa-projektissa mukana olleiden päivähoitoyksiköiden ideoita ja esimerkkejä lasten liikunnallisempaan päivähoitopäivään.

Turun kaupungin lasten liikunnallistamisen kehittäminen ei pääty tähän. Syksyllä 2014 on tarkoitus kouluttaa osa henkilöstöstä lasten havainnointiin. Vuonna 2015 Turun kaupungin varhaiskasvatus liittyy mukaan Orientaatioprojektin tutkimukseen. Tällöin tehdään perusteellinen tutkimus, jossa havaintoihin kytketään lasten orientaatiot ja oppimisympäristön arvioinnit. Tämän jälkeen voidaan arvioida tarkasti Turun varhaiskasvatuksen todellinen tilanne ja saada parempi ote Turun varhaiskasvatuksen tarpeista.

MENTOROINTITYÖSKENTELEY VARHAISKASVATUKSEN LIIKUNNALLISTAMISESSA

Anna Blomroos, Karoliina Salo & Essi Turunen

Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Karoliina Salo ja Essi Turunen tekivät opinnäytetyön Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n eli LiikUn mentorointikoulutuksesta ja -prosessista. Työ tehtiin todentamaan Reunamon tässä julkaisussa edellä kuvaamaa kehittämisprosessia ja tukemaan LiikUn toimintaa. (<https://www.theseus-fi/>.) Tässä osiossa kuvataan työn keskeiset tulokset yhdistettynä LiikUn näkökulmiin.

MENTOREIDEN KOULUTUS

LiikU kokosi ToLiVa-hankkeeseen mentoriverkoston, jossa oli mukana yhdeksän mentoria. He ovat kaikki varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja liikunnan asiantuntijoita. Heidän työskentelyään tuettiin hankkeen aikana järjestetyllä kolmella koulutuspäivällä. Kouluttajana toimi Helsingin yliopiston Orientaatioprojektin tutkimusjohtaja Jyrki Reunamo.

Ensimmäisen koulutuksen aiheena olivat ToLiVa-hanke varhaiskasvatusyksiköiden näkökulmasta sekä tutustuminen toiseen yksiköiden käyttämistä työskentelymenetelmistä eli nelikenttämalliin. Kouluttajan johdolla mentorit keikailivat työmenetelmää, jotta varhaiskasvatusyksiköiden hankkeessa käyttämät menetelmät tulisivat myös heille tutuiksi ja tukisivat tulevaa työskentelyä yksiköiden kanssa.

Nelikenttätyöskentelyssä aiheina olivat mentoroinnin vahvuudet, haasteet, toiveet sekä mahdollisuudet. Tämä toimi työskentelyn lähtötilanteen kartoittajana. Vahvuuksikseen mentorit kokivat pitkän kokemuksen liikunnan parissa, halun auttaa yksiköitä, innostavan työotteen, liikunnan omana elämäntapanaan, kiinnostuksen uusiin aiheisiin, aikaisemmat kokemukset liikunnan

toimivista käytännöistä sekä positiivisuuden. Haasteita taas olivat ajan puute, henkilökemioiden kohtaamattomuus, yhteisen ymmärryksen löytäminen, aikataulujen yhteensovittaminen sekä oikeanlaisen ja yksikön tarpeita vastaavan tiedon löytäminen. Mentoroinnin mahdollisuuksia olivat mentoreiden mukaan yhdessä oivaltaminen, asenteiden murtaminen, ”liikunnan laajeneminen pimeyteen”, tilojen käyttö liikuntaan sekä liikunnan ilo ja joustavuus. Yhtenä mahdollisuutena eräs mentori kirjoittikin, että ”päiväkodissa liikunta on osa arkea kaikilla”. Toiveita olivat oman osaamisen jakaminen eli kokemus siitä, että on tarpeellinen. Lisäksi toivottiin, että nähtäisiin kaikki uusi varhaiskasvatussyksiköiden toiminnassa ja työyhteisöissä, jaettaisiin tukea ja uutta tietoa ja saataisiin hyviä vinkkejä myös omaan arkeen. Lisäksi odotettiin, että luotaisiin uusia kontakteja ja toimintamalleja sekä onnistuttaisiin yhdessä ja huomattaisiin, ”etteivät muuallakaan hommat pelaa 110-prosenttisesti”.

Toisen koulutuskerran alussa mentorit saivat tietää omat varhaiskasvatussyksikkönsä. Koulutuksen aiheena oli virtamalli, jota käytettäisiin varhaiskasvatussyksiköiden valitessa ja työstäessä omaa kehittämiskohdettaan. Virtamallissa työskentely keskittyy kuuden osa-alueen eli mahdollisuuksien, varautumisen, ympäristön, taitojen, osallistumisen ja jakamisen ympärille. Osa-alueet muodostavat virran, joka koostuu ympäristöstä, taidoista, osallistumisesta sekä jakamisesta. Virran ulkopuolelle, rannoille, jäävät mahdollisuudet sekä varautuminen. Työskentely aloitetaan mahdollisuuksien ideoinnista ja sitä jatketaan haasteiden pohtimisella otsikolla varautuminen. Näiden kahden tasapainosta voidaan lähteä realistisesti kehittämään itse aihetta, joka muodostuu kuviossa virraksi (ks. kuvio 3 Reunamon artikkelissa).

Kolmannessa koulutuksessa keskityttiin varhaiskasvatussyksiköiden edistymisen kartoittamiseen ja mentoreiden kuulumisien jakamiseen. Mentorit kokivat positiiviseksi varhaiskasvatussyksiköiden innostuneisuuden ja hankkeessa edistymisen sekä myös itseohjautuvuuden. Positiivinen palaute ja mentoroinnin avoin vastaanottaminen olivat myös tukeneet mentorointityöskentelyä. Haasteiksi oli vastaavasti koettu innostumattomien yksiköiden motivointi, aikataulujen yhteensovittaminen, varhaiskasvatuksen henkilökunnan, myös johtajien, hankkeeseen sitoutumattomuus. Työtä vaikeuttivat myös mentoroitavien yksiköiden henkilökuntamuutokset sekä joidenkin yksiköiden asenne, että hanke on vain lisää ylimääräistä työtä. Erityiseksi haasteeksi koettiin ”ankeuttajat” eli työyhteisöjen negatiivisesti kehittämishankkeeseen suhtautuvat ja tunnelmaa latistavat henkilöt. Ongelmatilanteessa turvauduttiin vertaismentorointiin, toisin sanoen mentorit ohjasivat ja tukivat toinen toistensa työskentelyä.

MENTOREIDEN TYÖSKENTELY VARHAISKASVATUSYKSIKÖIDEN KANSSA

Mentoreiden työskentely varhaiskasvatusyksiköiden kanssa alkoi tilaisuudessa, jossa yksiköt saivat ohjeistuksen valitun kehitystehtävän eteenpäinviemiseksi. Työskentely varhaiskasvatusyksiköiden kanssa oli hyvin vaihtelevaa, sillä niiden tarpeet olivat hyvin keskenään erilaiset. Eri varhaiskasvatusyksiköiden hankkeet etenivät keskenään hyvin eri tahtiin. Mentorikäyntien osallistujajoukon kokoonpano vaihteli suuresti, mutta paikalla oli mentorin lisäksi aina vähintään yksikön liikuntakoordinaattori.

Mentorityöskentelyn aloitusvaiheen lupaavia käytänteitä olivat työntekijöiden sanoman kuunteleminen ja tuen tarjoaminen. Tärkeää olivat myös mentorin nostamat huomiot siitä, mitä kaikkea yksiköt olivat jo tehneet liikunnallistaakseen toimintakulttuuriaan. Aloitusvaiheelle annettiin tarpeeksi aikaa, jotta saatiin kaikkien läsnäolijoiden ääni ja näkemykset esille.

Työstämävaiheessa mentoreiden toiminta varhaiskasvatusyksiköissä vaihteli eniten, sillä yksiköiden tarpeet olivat kaikki hyvin yksilöityjä ja keskenään erilaisia. Osalle mentoreista liikuntakoordinaattorit olivat jo etukäteen lähettäneet aiheen, johon he kaipasivat mentorin apua. Osalle taas työstettävä aihe paljastui vasta aloitusvaiheen yhteydessä. Työstövaiheen kulkuun vaikutti myös se, ketkä olivat paikalla mentorointikäynnillä.

MENTOROINNIN LUPAAVAT KÄYTÄNNÖT

Lupaaviksi käytännöiksi mentorit kokivat keinojen etsimisen yhdessä, innostamisen ja motivoimisen, pienten asioiden huomioimisen, asioista puhumisen ja muistuttamisen sekä fyysisten tilojen mahdollisuuksien kartoittamisen. Liikuntakoordinaattorit kaipasivat rohkaisua ja kannustusta. Lisäksi esille nousivat myös ”kissan pöydälle nostaminen”, oikeiden ja eteenpäin vievien kysymysten kysyminen ja ajatusten herättäminen, tuen antaminen, ohjeistaminen, neuvonta, yksikön voimavarojen kartoitus, koko työyhteisön osallistaminen, ideoiden ja oman materiaalia jakaminen sekä punaisen langan korostaminen ja löytäminen. Mentorin oma usko ja innostuneisuus sekä positiivinen asenne vaikuttivat varhaiskasvatusyksiköiden innostuneisuuteen ja asenteisiin positiivisesti. Ulkopuolisen tuomat ajatukset toivat eri näkökulmia yksiköiden toimintakulttuurista.

Lupaava käytäntö mentoreiden mielestä oli pitää koko työyhteisölle kokous, jossa keskusteltiin avoimesti muutoksen tarpeesta ja motivoitiin työyhteisöä. Työyhteisöä oli tarpeen myös muistuttaa vastuun jakamisesta. Moni työyhteisö lähti tavoittelemaan suuria muutoksia, mutta mentorit kertoivat, että moni kaipasi muistuttamista jo olemassa olevista hyvistä käytänteistä lasten liikuttamisen mahdollistamisessa. Tämän lisäksi työyhteisön jarruttelu oli tarpeen, koska muutos lähtee liikkeelle pienistä askelista. Työyhteisöä sai motivoitua muutokseen mentorin antamalla yksinkertaisilla leikkivinkeillä ja -ideoilla.

Työyhteisölle oli tärkeää hankkeen selkeyttäminen ja jatkumon luominen. Mentoreiden tulisi jatkossa olla tietoisempia käytännön asioista, jotta sitouttaminen varhaiskasvatyksiköiden toiminnan tukemiseen olisi helpompaa.

”ME OSATAAN JA PYSTYTÄÄN”

Oli hyvä, että mentori ei kuulunut työyhteisöön. Hän osasi antaa tukea ja turvaa yksikön toiminnalle niin liikuntakoordinaattorin kuin koko työyhteisönkin tukihenkilönä. Mentori havaitsi monenlaisia asioita työyhteisössä ja toimintakulttuurissa. Hän osasi löytää yksiköistä osajia ja tietäjiä. Näiden henkilöiden nostaminen esille on tärkeää, sillä kaikki eivät lähde mukaan luonnostaan, vaan osa tarvitsee innostamista. Mentorit myös herättelivät ja nostivat esille jo vanhoja käytäntöjä ja toimivia asioita varhaiskasvatyksiköissä asenteella ”Me osataan ja pystytään.”.

Mentorin oma erityinen asiantuntijuus ja kiinnostus liikuntaan olivat yksi lähtökohdista ja hyöty mentoroitaville yksikölle. Mentori lisäsi työyhteisön tietoisuutta ja kertoi työyhteisön mahdollisuuksista. Hän jakoi konkreettisia asioita, osaamistaan ja kokemustaan. Tästä esimerkkinä eräs mentori kertoi tuoneensa Turun kaupungin itäisen alueen liikuntasuunnitelman erääseen varhaiskasvatyksikköön ja käsitelleensä sitä pohjatietona siitä, miksi lasten liikkuminen on tärkeää. Lisäksi mentori toimi kuuntelijana, ajatusten herättelijänä ja loi yhdessä työyhteisön kanssa uusia ideoita toimintakulttuurin liikunnallistamiseksi.

OHJEITA JA VINKKEJÄ MENTOROITAVILLE VARHAISKASVATUSYKSIKÖILLE

ToLiVa-hankkeessa mukana olleet mentorit halusivat antaa ohjeita ja vinkkejä mahdollisesti tulevaisuudessa mentoroitaville varhaiskasvatusyksiköille. Ensimmäisenä mentorit korostivat, että he ovat tavallisia ihmisiä ja tulossa mentoroimaan – mentori ei ole guru. He halusivat muistuttaa varhaiskasvatusyksiköitä siitä, että mentori on samalla tasolla työyhteisön kanssa, niin kutsuttu ystävätyyppinen tuki ja ohjaaja, ei ylemmän tahon auktoriteetti.

Työyhteisöjen tulisi muistaa, että keskiössä ovat mentoroitavat varhaiskasvatusyksiköt, eivät niinkään mentorit. On hyvä ottaa huomioon, että toimintakulttuuria ei voi muuttaa yksilö, koska kaikki ovat mukana päivähoitoyhteisön toimintakulttuurissa. Toimintakulttuurin luomisessa tärkeintä on tiimityö sekä vastuun jakaminen. Päiväkodin johtajalla on myös erityinen tehtävä, ja muutos lähtee hänen omasta innostuksestaan. Varhaiskasvatusyksiköiden työntekijät kaipaavat johtajan tukea saadakseen aikaan muutosta. Lisäksi varhaiskasvatusyksiköiden on hyvä kartoittaa, mistä heidän työyhteisönsä toimintakulttuuri rakentuu ja mitä se merkitsee työyhteisölle.

Hankkeen tarkoituksen ja tavoitteiden selkeyttäminen työyhteisössä on tärkeää, jotta työntekijät voivat sitoutua ja motivoitua muutokseen ja hankkeelle luodaan merkitys. Työyhteisön on hyvä valmistautua ennen mentorin käyntiä, jotta isoimmat haasteet on käsitelty työyhteisössä ja niitä päästään heti työstämään mentorin avustuksella.

Mentorit toivat esille, että varhaiskasvatusyksiköiden hankkeiden onnistumiseksi on tärkeää, että mahdollisimman moni työyhteisöstä on läsnä hankkeen toteutuksessa. He kokivat, että varhaiskasvatusyksiköiden oma aktiivisuus ja vuorovaikutuksen ylläpitäminen mentoriin on olennainen asia hyvän mentoointisuhteen luomiseksi. Päävastuu on yksiköillä, ei mentoreilla.

Mentorit olivat innostuneita tehtävästään. Erityisesti yhteiset tapaamiset olivat hyviä tietojen, ideoiden ja kokemusten jakamisessa. Mentorit, samoin kuin päivähoiton henkilöstökin, kokivat saaneensa erilaisista yhteisistä tapaamisista käytännön vinkkejä ja ideoita työhönsä.

OSA IV LASTEN LIIKKUMISTA
EDISTÄVÄT TAPAHTUMAT JA
TYÖPAJAT

LAPSILLE RIPAUS KULTTUURIA

Riikka Campomanes, Antti Kulmala, Johanna Kurtti & Marianne Vaalimaa

ToLiVa-hankkeen henkilöstön osaamisen kehittämisen ja kentän prosessityös-kentelyn lisäksi toteutusmuotona oli lapsille suunnattu liikunnallinen taide-toiminta. Toiminnasta vastasivat Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemi-an esittävän taiteen koulutusohjelma sekä Läntinen tanssin aluekeskus ja Sir-kusUnioni. Tavoitteena oli rikastaa lasten varhaiskasvatuksen arkiliikkumista taidetoiminnan avulla.

Lapsille toteutetut tapahtumat suunnattiin pääosin esikoululaisille, 5-vuoti-aille sekä 3–4-vuotiaille. Aloitustapahtuma oli Turun ammattikorkeakoulun monialaisen opiskelijaryhmän toteuttama Mikä-mikä-liikuttaa-tapahtuma. Toteutuksesta kerrotaan lisää myöhemmin tässä luvussa. Tammikuussa 2014 itäisen alueen 5-vuotiaat pääsivät osallistumaan Ihmeellinen lelukauppa -sir-kusesitykseen ja sen jälkeen päiväkodeissa toteutettuihin taidetyöpajoihin.

Turun kaupungin itäisellä palvelualueella on kunnallisessa päivähoidossa 1 400 lasta. Suuren lapsimäärän vuoksi taidetyöpajojen tarjoaminen kaikil-le lapsille ei ollut mahdollista. Vaihtoehtoina oli tarjota taidetyöpajoja vain osalle yksiköistä ja samalle ryhmälle useampaan kertaan tai kertaluontoisena kaikille yksiköille. Itäisen palvelualueen esimiesten näkemys oli, että kaikkiin taloihin haluttiin taidetoimintaa. Niinpä suurin osa taidetyöpajoista toteutui kertaluontoisena, vaikka yhdistysten alkuperäinen toive oli tarjota pitkäkestoi-sempää toimintaa.

SIRKUSTA SOVELTAEN PIENILLE JA ISOILLE

SirkusUnionin lähtökohtana oli tarjota pitkäkestoisia työpajoja, jotta osallistu-jat saisivat laajan kuvan sirkuslajeista ja sirkuksen maailmasta. Pitkäkestoinen toiminta tähtää työpajojen päättymisen jälkeen esitykseen, jolloin jokaiselle osallistujalle tarjoutuu mahdollisuus päästä mukaan sirkustähdeksi esittämään opittuja taitoja. Yhdistyksen mukaan tämänkaltaista toimintaa on osoittautu-

nut osallistujien itsetunnon kannalta erittäin rohkaisevaksi ja onnistumisen kokemuksia luovaksi. Pitkäkestoinen toiminta luo myös hyvät edellytykset jatkumolle, jota hankkeessa oli tarkoitus tuottaa eli kehittää liikuntakulttuuria varhaiskasvatuksessa.

Työpajoja oli tarkoitus toteuttaa päiväkodeissa eri-ikäisille lapsille ja Sirkus-Unioni toteutti yhden pitkäkestoisien, kolmen kerran työpajan, kuusi yksittäistä työpajaa sekä kaksi ulkona toteutettua työpajaa. Yhden työpajan kesto oli 60 minuuttia. Koska sirkustyöpajojen kohderyhmät olivat erilaisia, räätälöitiin jokaiselle ryhmälle omat tavoitteet ja toteutustapa, vaikka sisällöt pysyivätkin samoina. Useat ryhmät olivat monikulttuurisia ja työpajoihin sisällytetyt tuki-voimavarat ja kuvallinen materiaali tukivat kehystarinan seuraamista.

Pienimpien osallistujien, 1–3-vuotiaiden, kanssa toteutettiin *Lentävä matto* -sirkustyöpaja, jossa keskitytään hoitajien ja pienten lasten luottamus- ja vuorovaikutussuhteen rakentamiseen sekä lapsen oman kehon hahmottamiseen. Isompien lasten, 4–5-vuotiaiden, kanssa toteutettiin *Jonglöörin kadonneet pallot* -sirkustyöpaja, jossa mielikuvituksen ja sadun maailma vie osallistujat sirkusmaailman läpi. Työpaja tarjosi mahdollisuuden käyttää lapsen omaa luovaa mielikuvitusta, jonka kautta päiväkodin arkipäiväisistä asioista tuli osa liikunnallista sirkustyöpajaa. Työpajassa tutustuttiin lisäksi aivan oikeisiin sirkusvälineisiin, tasapainopallosta akrobatiamattoon ja jonglöörin erilaisiin välineisiin.

Esikouluikäisten kanssa toteutettiin *Herra tirehtöörin taikasirkus* -työpaja, joka on muokattu ”Helmitaulu”-nimisestä toiminnallisen matematiikan työpajasta. Siinä lapset harjoittelevat eri sirkuslajeja ja saavat ratkaista erilaisia matemaattisia pähkinöitä. ”Montako sirkustaiteilijaa mahtuu teltaan, jos telttamiehiä on viisi?” tai ”Jos meitä on ryhmässä 24 ja vanteita on 4, niin montako ryhmäläistä jokaiseen vanteeseen voi mennä, jotta kaikissa vanteissa on yhtä monta ryhmäläistä?”. Työpajan jälkeen yhdistys sai esikouluikäisten ohjaajilta erittäin hyvää palautetta, jossa myös todettiin että lapset, jotka normaalisti eivät ole aktiivisia, olivat nyt enemmän mukana ja huutelivat innolla vastauksia.

Kaksi työpajaa pidettiin poikkeuksellisesti pihatapahtuman yhteydessä ja työpajan sisältö sovellettiin tilanteen mukaan. Näissä työpajoissa osallistujamäärät ja ikäjakauma olivat suurempia, joten työpajaa oli toteuttamassa kolme ohjaajaa. Leikkipuistossa pidetyssä työpajassa haasteena oli saada kaikki osallistumaan, sillä moni lapsi innostui uuden leikkipaikan välineistä, kuten kiikuista

ja liukumäestä. Tulevaisuudessa tällaista tilannetta voisi ennakoida olemalla yhteydessä osallistuvien päivähoitojen henkilökuntaan ja kertomalla työpajan kulusta etukäteen. Toisaalta osallistujina oli myös perheitä, joiden tavoittaminen etukäteen olisi ollut hyvin vaikeaa.

Kaiken kaikkiaan sirkustyöpajat sujuivat erittäin hyvin ja odotusten mukaisesti. Niin lapset kuin varhaiskasvatuksen henkilökuntakin olivat erittäin aktiivisia ja innostuneita toiminnasta. Kokemus ja palaute työpajoista olivat erittäin positiivisia. Toteutetut varhaiskasvatuksen sirkustyöpajat vahvistivat aikaisempaa kokemusta siitä, että sirkus on moneen yhteyteen sopivaa, hauskaa ja innostavaa toimintaa. SirkusUnioni toi työpajoissaan esiin sirkuksen soveltamismahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja lasten liikunnan aktivoimiseen. Tasapainoilua voi harjoitella muutenkin kuin tasapainopallolla ja tasapainolaudalla eli rola bolalla. Hiekkalaatikon reuna ja puun juuret voivat toimia tasapainonuurana ja sirkuskeilana, jolla työpajassa tasapainoteltiin, voi olla vaikka päiväkodin pihalta löytyvä lapio. Vain mielikuvitus on rajana, ja monelle lapselle tuo on rajaton voimanlähde.

TANSSIA TARINOIDEN

Läntinen tanssin aluekeskus pilotoi ToLiVa-hankkeessa kahden tanssitaiteilijan konseptoiman työpajan, jossa tarinan avulla liikutaan luovasti tanssien. Lähtökohtana oli, että toiminta olisi lasten mielikuvitusta ruokkivaa, lähtisi liikkeelle kuvista tai tarinasta ja lapset olisivat siinä itse tekijöinä. Työpajan ohjaajalla oli käytettävissään vapaamuotoinen runko työpajasta, mutta luova sisältö lähti jokaisesta lapsesta itsestään ja eli lapsen oman maailman ja lapsiryhmän mukana. Toiminnassa jokainen lapsi pääsi osallistumaan ja luomaan. Tavoitteena oli, että lapset keskittyisivät asiaan, kokisivat tulevansa kuulluksi ja nähdyksi ja saisivat oman kokemuksen liikkumisesta ja tanssista ilman suorituskeskeisyyttä. Tarkoituksena oli myös rikkoa ryhmän rooleja, jolloin rohkein ei aina olisikaan eniten äänessä.

Läntisen tanssin aluekeskus toteutti päivähoitoyksiköissä yhteensä 15 työpajaa. Neljä työpajoista toteutui kolme kertaa samalle ryhmälle ja kolme työpajoista oli kertaluontoisia. Kolmessa ryhmässä oli esikoululaisia, päiväkotiryhmässä 3–4-vuotiaita ja kolmessa perhepäivähoidon ryhmässä lasten iät vaihtelivat.

Esikouluryhmien työpajat onnistuivat parhaiten. Kolmen työpajan ryhmissä lapset tulivat rohkeammiksi toimimaan ja ohjaajat ehtivät tutustumaan lapsiin paremmin. Pidempikestoinen työpajatoiminta koettiin antoisammaksi kuin kertaluontoinen. Muiden työpajojen osalta toteutukselle tuotti haastetta esimerkiksi ryhmän koostuminen kovin eri-ikäisistä lapsista ja palaute niistä oli ristiriitainen. Sisällöstä pääosin pidettiin, mutta kaikki hoitajat eivät tieneet ennakkoon tarinallisesta sisällöstä ja osalla oli tanssiin liittyviä ennakko-odotuksia. Järjestelyissä todettiin kehittämisen tarvetta erityisesti aikatauluissa ja työpajojen pitopaikoissa. Nämä tekijät hankaloittivat perhepäivähoitajien ja hoitolasten osallistumista.

IHMEELLINEN LELUKAUPPA – SIRKUSESITYS JA TYÖPAJAT

Minna Karesluoto

ToLiVa-hankkeessa Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia oli mukana päiväkodeille suunnatulla Ihmeellinen lelukauppa -sirkusesityksellä ja siihen liittyvillä sirkustyöpajoilla. Hankkeeseen osallistui muutamia esittävän taiteen sirkusopiskelijoita, tanssinopettajaopiskelijoita, kuvataiteen ja rakennustekniikan opiskelijoita sekä yksi nukketeatteriopiskelija.

Ihmeellinen lelukauppa -esitykset toteutettiin yhteistyössä Åbo Svenska Teaternin kanssa. Esityksiä oli yhteensä 20 ja näistä 10 esitystä toteutettiin aamuisin tilausesityksinä päiväkodeille, kouluille, vanhainkodeille ja muille yhteisöille. ToLiVa-hankkeen tilaamana esityksen näkivät Turun itäisen alueen päiväkotien 5-vuotiaat ja heidän ohjaajansa.

Sirkusesitys Ihmeellinen lelukauppa konseptin pohjana ja innoittajana käytettiin alkuperäistä vuoden 1919 La Boutique Fantasque -balettiteosta. Ballettiteoksen koreografina toimi tuolloin Léonide Massine ja sen ensi-ilta nähtiin Lontoon Alhambra-teatterissa Djagilevin Ballet Russes -ryhmän esittämänä. Teos tarjosi hyvät puitteet moniammatilliselle työryhmälle luoda sanaton sirkusesitys erilaisilla esittävän taiteen taidoilla. Tavoitteena oli luoda esitys sirkuksen, tanssin, nukketeatterin, musiikin ja valojen keinoin. Lisäksi lähtökohtana olivat tutkimustulokset suomalaislasten vähäisestä liikkumisesta päiväkodeissa ja kouluissa.

Sirkusesityksen tavoitteeksi muokkautui monitaitoisen sanattoman sirkusesityksen luominen koko perheelle. Sen voisi jokainen katsoja ymmärtää iästä ja kulttuurisesta taustasta huolimatta. Haasteena oli luoda konsepti, joka laittaa katsojan eläytymään esitykseen kinesteettisesti ja innostaa lapsia luovaan liikkumiseen mahdollisesti esityksen jälkeenkin.

Sirkusesityksen lisäksi Taideakatemian opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat ToLiVa-hankkeessa työpajoja. Ne toteutettiin sirkusesityskauden jälkeen. Työpajojen tavoitteena oli erityisesti lasten innostaminen yhdessä toimimiseen,

keholliseen ilmaisuun ja sirkusliikekokeiluihin Ihmeellisen lelukaupan hahmojen, sirkuslajien ja leikin kautta. Työpajojen ohjaajina toimivat sirkuksen kolmannen vuoden opiskelijat pareittain. Työpajat toteutettiin Turun itäisen palvelualueen yhdeksässä päivähoidon toimipisteessä 45 minuutin mittaisina sirkustuokioina.

Työpajojen rakenteessa noudatettiin seuraavaa kaavaa:

1. työpajan aloitus ja ohjaajien esittely, lapsiin tutustuminen
2. lämmittelyleikki tai -peli
3. sirkustaitojen harjoittelu teemana Ihmeellisen lelukaupan hahmot ja sirkuslajit
4. loppuleikki
5. työpajan lopetus ja kiitokset

Lämmittelyleikkinä ohjaajat käyttivät muun muassa seuraavia leikkejä: hernepussihippa, eläinliikehippa, tasapainoiluleikki, sairaalahippa, lammas-kiivi-susihippa, X-hippa, leluhahmohippa ja peilileikki. Kukin sirkusopiskelijapari valitsi 1–3 sirkuslajia, jonka taitojen harjoittamiseen he omassa työpajassaan keskittyivät. Lajeiksi valikoituivat kunkin ohjaajaparin omat vahvuuslajit. Niiden valinnassa ohjaajat mieltivät myös, mikä olisi päiväkodeissa mahdollista toteuttaa käyttämällä päiväkotien olemassa olevaa välineistöä ja tiloja. Lajiharjoittelussa lapset kokeilivat akrobatia-, jongleeraus- ja tasapainoiluliikkeitä sekä ihmistrypyramideja. Loppuleikkinä toteutettiin seuraavia leikkejä: hernepussiposti, eläinvenyttely, mieluisin leluhahmo, sähkötyspiiri, läpsypiiri tai rentoutushetki.

Työpajojen yleisenä tavoitteena oli antaa lasten liikkua ja kokeilla erilaisia sirkuslajeja mahdollisimman paljon yksinkertaisilla selkeillä ja lyhyillä ohjeilla. Tärkeää oli pitää hauskaa sirkuksen parissa. Sirkusopiskelijoiden kokemukset työpajoista olivat pääosiltaan positiivisia. Päiväkodeissa ohjaajat otettiin vastaan avoimin mielin ja työpajoihin osallistuneet lapset olivat innokkaita liikkuja. Lapset osallistuivat kaikkiin sirkuslajikokeiluihin ja suhtautuminen sirkustehtäviin oli energistä. Myös palaute päivähoitoyksiköistä oli myönteistä.

Haasteina joissakin toteutuspaikoissa oli tilan ahtaus suhteessa osallistuvaan lapsimäärään. Lyhyet ja selkeät mielikuvalliset tehtävänannot toimivat lapsille parhaiten. Lapset heittäytyvät liikekokeiluihin eikä heitä tarvinnut erikseen maanitella liikkumaan.

Sirkuksen vahvuudet ovat sen monipuolisuudessa. Sen filosofiassa mahdottomasta tulee mahdollista ja kokeilemalla oppii uutta. Sirkuksessa korostuu yhdessä tekeminen, fyysisten rajojen kokeileminen, mahdottomalta tuntuvien asioiden lähestyminen ja omien pelkojen voittaminen. Omaan kehoon tutustuminen vahvistaa tekijänsä itsetuntoa ja toimintamahdollisuuksia. Sirkuksen eri lajit auttavat luottamuksen syntymisessä toiseen ihmiseen ja rohkeuden kasvamisessa omaan motoriikkaan. Sirkuskommunikaatioon ei tarvita välttämättä sanoja ja siksi se sopii monikulttuurisiin yhteisöihin.

OPISKELIJAT MONIPUOLISESTI MUKANA

*Outi Arvola, Johanna Gadd, Hanna Hännikäinen, Johanna Kurtti &
Camilla Laaksonen*

Turun ammattikorkeakoulun eri koulutusohjelmien opiskelijat olivat monella tavalla mukana ToLiVa-hankkeessa ja työskentely integroitiin opetussuunnitelmiin opinnäytetöinä tai muuna opiskeluna. Opiskelijat saivat aluksi koulutus-alansa teoreettista taustaa oman työskentelynsä tueksi ja he toteuttivat sen jälkeen käytännön työskentelyn varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Työskentely auttoi hankkeen tavoitteiden toteuttamista, antoi toiminnalle lisäresursseja ja mahdollisti useamman lapsen osallistumisen liikunnallisiin aktiviteetteihin. Opiskelijat kokivat työskentelevänsä aidosti työelämän tarpeisiin vastaavalla tavalla.

”MIKÄ-MIKÄ-LIIKUTTAA”-TAPAHTUMA

Päivähoitoyksikköjen arjessa hanke käynnistyi ja näyttäytyi selvimmin loka-kuussa 2013 järjestetyssä *Mikä-mikä-liikuttaa*-aloitustapahtumassa. Tapah- tumaa järjestivät yhteistyössä hankkeen kanssa Turun ammattikorkeakoulun 14 opiskelijaa Hyvinvointipalvelujen monialaisen kehittämisen opinnoissa eli Monkey-opintoina.

Opiskelijoiden Monkey-projektissa korostuu monialainen kehittäminen ja yrittäjäyys. Se on Turun ammattikorkeakoulun vuosittain järjestämä mahdollisuus opiskelijoille sekä erilaisille toimeksiantajille luoda yhdessä jotain uutta ja innovatiivista. Projekteissa harjoitellaan projektin suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Lisäksi samalla opitaan verkostoitumistaitoja sekä palvelu- ja liike- toimintaosaamista. (Monkey 2014.)

Mikä-mikä-liikuttaa-tapahtuman toimeksiannon tavoitteena oli luoda hank- keelle hyvä ja motivoiva aloitus, levittää positiivista viestiä Turun kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä lasten liikunnallisemman arjen edistämi- seksi sekä toteuttaa liikunnallista toimintaa hankkeessa mukana oleville päivä-

hoitoyksiköille. Aloitustapahtuma järjestettiin kahden päivän aamu- ja iltapäivällä. Se koostui rastikierroksesta ja yhteisestä ohjelmanumerosta.

Mika-mikä-liikuttaa-aloitustapahtumaan osallistui 473 Turun itäisen palvelualueen päivähoitoyksiköiden iältään 3–6-vuotiaista lasta kasvattajineen. Tapahtumaa pidettiin onnistuneena kokonaisuutena. Ikävä puoli oli, että kaikista päivähoitoyksiköistä ei pystytty tapahtumaan osallistumaan muun muassa kulkuvaikeuksien vuoksi. Lisäksi osa henkilökunnasta koki, että alueelliset, yksikkökohtaiset tapahtumat olisivat toimineet suurta tapahtumaa paremmin. Näihin toiveisiin vastattiin kevään työpajatoteutuksissa, jotka kaikki järjestettiin päivähoitoyksiköiden tiloissa.

SIRKUSTELUA, METSÄSEIKKAILUA JA HUONEENTAULUJEN LAATIMISTA

Turun ammattikorkeakoulun fysioterapiaopiskelijat toteuttivat kevään 2014 aikana Turun itäisen alueen päivähoitoyksiköissä yhteensä 20 liikkumista edistävää tapahtumaa. Toteutuksien lähtökohtana oli sekä lapsen motoristen että sosiaalisten taitojen kehittymisen tukeminen. Liikkumista tukeviin tapahtumiin osallistui noin 500 iältään 1–6-vuotiaista lasta. Fysioterapiaopiskelijat hyödynsivät suunnitelmissaan erilaisia teemoja lasten valmiuksien ja päiväkotien esittämien toiveiden mukaan. Apuna käytettiin valmiita satuja ja itse kirjoitettuja tarinoita. Myös lasten liikkumisen aktivointi eläin-, tanssi- ja sirkusaiheisin teemoin oli lapsista kiinnostavaa. Fysioterapian opiskelijoille osallistuminen hankkeeseen osana terveysliikunnan opintojaksoa tarjosi ainutlaatuisen mahdollisuuden soveltaa lapsen motorisen kehityksen opintojaksossa opittuja asioita käytäntöön sekä toteuttaa liikkumistapahtumat moniammatillisena yhteistyönä.

Sosionomiopiskelijat puolestaan suunnittelivat ja toteuttivat kaksi toimintahetkeä yli 80:lle 3–6-vuotiaalle päiväkotilapselle. Metsäseikkailu tapahtui päiväkotien lähimetsässä, johon oli rakennettu 11 erilaista rastia, joilla kullakin pysähdyttiin kymmeneksi minuutiksi. Sosionomiopiskelijoiden vastuulla oli kaksi rastia. Opiskelijat saivat toiminnastaan hyvää palautetta sekä lapsilta että henkilöstöltä.

ToLiVa-hankkeessa on tuotettu lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteisesti hyödynnettäväksi perhelähtöisen terveyden edistämisen huoneentauluja. Teeman valinta perustui varhaiskasvatuksen eri yksiköiden virtamallin avul-

la tuottamiin kehittämisajatuksiin (vrt. Reunamon artikkeli tässä julkaisussa). Terveysterapeutit perehtyivät perhelähtöisen terveyden edistämisen keskeisiin tekijöihin ja tuottivat lähteisiin perustuen tauluja, joita voidaan käyttää sekä neuvolassa että varhaiskasvatuksessa. Ajatuksena on, että neuvola- ja varhaiskasvatustyöskyt voivat hyödyntää tuotettua huoneentaulukokoelmaa erilaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi oman työn kehittämisen työvälineeksi, muistitauluiksi henkilökunnan tiloihin tai tiloihin, joissa myös perheet käyvät. Lisäksi järjestettiin neuvola- ja varhaiskasvatustilaisuuden yhteinen tilaisuus, jossa taulukokoelman avulla keskusteltiin siitä, millaista yhteistyötä neuvolat ja varhaiskasvatus voivat tehdä perheiden terveyden edistämiseksi.

OPINNÄYTETÖITÄ VALMISTEILLA

ToLiVa-hankkeessa jo tehtyjen opinnäytetöiden ja valmisteilla olevien fysio- ja toimintaterapiaopiskelijoiden opinnäytteiden (ks. tarkemmin luku II) lisäksi sosiaalialan koulutusohjelmassa on valmisteilla kaksi opinnäytettä ja kehittämistyötä, joiden tarkoitus on olla osana ToLiVa-hanketta ja samalla olla mukana kehittämässä päiväkotien liikunnallistamista Turussa. Niitä ohjaa koulutusohjelman puolelta opettaja Johanna Gadd ja ne ovat valmiit marraskuussa 2014.

Karoliina Majamäen ja Anniina Vuoriston opinnäytetyön aiheena on käyttää itäisen alueen päiväkodin läheisyydessä olevaa metsää liikkumisen tukena. Metsään olisi tarkoitus ideoida välineistöä erilaisten kierrätys- ja luonnonmateriaalien avulla ja kehittää toimiva malli tai rata, jossa lapset voivat helposti liikkua. Metsäteemalla opiskelijat kehittävät materiaalien lisäksi yhdessä henkilökunnan kanssa erilaisia liikkumismuotoja muun muassa leikin ja laulujen avulla.

Sosionomiopiskelija Emmi Tuuttilan opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää valittuun päivähoitoyksikköön kuvitettuja lauluja, jotka tukevat erityisesti lasten kielen kehitystä sekä vuorovaikutusta. Kuvakorttien avulla liikkumista hyväksikäyttäen on tarkoitus tukea lapsen kielen kehittymistä. Kuvitetut laulut valitaan niin, että niihin on helppo liittää liikkumista jokaisen lapsen liikunnallisten ja kielellisten taitojen mukaan.

TOLIVA-HANKE AMMATILLISUUDEN KEHITTÄJÄNÄ

Noin 550 opintopisteen tuottaminen näin lyhyenä hankeaikana on mahdollista. Moniammatillinen työskentely on mielekästä yhteisen hyvän tavoitteen vuoksi myös vasta ammattia opiskelevien keskuudessa. On hyvä oppia moniammatillisuuden alkeet jo ammattiin valmistavassa vaiheessa. Pienten lasten liikunnallisemman arjen mahdollisuuksien lisääminen on ollut monesta eri näkökulmasta mielekäs ja helposti lähestyttävä teema. Opiskelijoiden resurssia voidaan hyödyntää hyvin eri tavoin.

Yhteisen työskentelyn myötä on opittu, että yhteistyössä on voimaa. Kolmannen sektorin ja oppilaitoksen toimijoilla on mahdollisuus rikastaa oman osaamisensa kautta varhaiskasvatuksen perustehtävää. On oivallettu jokaisen osaamisen hyödyntämisen merkitys eli se, että kuljetaan samaa tavoitetta kohden eri tavoin sekä voidaan oivaltaa yhdessä ja oppia toinen toiselta. Liikunnallinen taidetoiminta avaa uusia mahdollisuuksia sytyttää ja motivoida sekä lapsia että kasvattajia. Uudet toimijat synnyttivät innostusta: ”Saatiin jotain uutta, tätä lisää!”

EI VIELÄ MAALIVIIVALLA

Outi Arvola

Turun kaupungin varhaiskasvatuksen itäisellä alueella on ToLiVa-hankkeen aikana ollut paljon toimintaa lasten liikunnallisen arjen lisäämiseksi. Erityisen ilahduttavaa on, että eri toimintatavat ovat osoittautuneet mahdollisiksi toteuttaa juuri monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa. Liikkuminen ja taiteen eri muodot sopivat vuorovaikutuksen välineiksi, sillä toimimisen ollessa keskiössä kielellisen kommunikoinnin tarve ei ole niin vahva. Yhteistyö eri tahojen kanssa on ollut hyvää. Hankkeen ollessa uranuurtaja eri tahojen toiminnan yhdistämiseksi se on tuonut mukanaan myös innovatiivisia ratkaisuja erilaisten toteutusmallien luomiseksi. Toiminta on tässä hankkeessa toteutunut vain Turun itäisellä alueella. Liikkumisen lisääminen on kuitenkin tavoitteena koko kaupungissa, joten osallistuminen Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry:n (VALO) pilotointiin ja erilaisiin tapahtumiin ovat lisänneet liikunnallisen arjen juurruttamista turkulaiseen varhaiskasvatukseen laajemminkin.

ToLiVa-hankkeessa mukanaolo on antanut uusia ideoita ja kehittämisvirikkeitä kolmannen sektorin toimijoille. Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry on kokenut saaneensa arvokasta tietoa sekä kokemusta varhaiskasvatuksen mentoroinnista. LiikU pystyy hyödyntämään tätä kokemusta yhteistyössä alueen muiden kuntien kanssa sekä jakamaan pilotointikokemuksia valtakunnallisesti. Tästä hankkeesta saatujen kokemusten ja palautteiden perusteella mentorointimallia vielä hiotaan. Jatkossa LiikU voi olla entistä vahvemmin tukemassa alueen kuntia päivähoitopäivän liikunnallistamisessa. Varhaiskasvatuksen mentorointi voi jatkossa olla LiikUn palvelutarjottimella ja vahvistamassa sen asiantuntijaroolia. Mentorien hankeaikana saamien kokemusten myötä syntyi tarve uudelle koulutukselle, jota lähdetään keväällä 2014 työstämään ja saman vuoden syksyllä se pilotoidaan nimellä ”Liikkuva varhaiskasvatus”. Mukanaolo monialaisessa yhteistyöhankkeessa vahvistaa LiikUn suhteita eri toimijoihin sekä lisää aluejärjestön tunnettuutta. Hankkeen aikana työstettiin myös *Mentorit kehittämistyön tukena varhaiskasvatuksessa* -opas yhdessä Turun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa. LiikU pystyy hyödyntämään opasta jatkossa erimerkiksi alueen eri kuntien varhaiskasvatuksen kehittämistyön tukemisessa.

MONIALAISUUDEN MUTKAT JA MAHDOLLISUUDET

ToLiVa-hankkeen yksi rikkaus on ollut työskentelyn monialaisuus. Monialaisuuden toteutumisen haasteita ovat ennakoidusti olleet hankkeen lyhytaikaisuus ja liikunnan ja kulttuurin eriasteinen liittyminen mukaan kehittämistyöhön. Yhteisessä työskentelyssä on tärkeää hahmottaa, onko toinen ala toiselle alisteinen eli mennäänkö toinen ala edellä ja sitä tukien vai ovatko painopisteet lähtökohtaisesti tasan. ToLiVassa on ensisijaisesti otettu tarkasteluun varhaiskasvatuksessa olevien lasten liikkuminen, ja kulttuuri on tuotu rikastamaan, täydentämään liikkumisen tavoitetta. Tällöin kulttuuriala on ikään kuin lähtökohtaisesti alisteinen liikunnalle.

Liikunnan ja kulttuurin epätasapaino näkyi toteutuksessa. Hankkeen lyhyen keston vuoksi ei edes voitu tavoitella tasa-arvoista tilannetta liikunnan ja kulttuurin kesken. Läntisen tanssin aluekeskuksen sekä SirkusUnionin monialaisen kehittämisen kokemus ja osaaminen helpottivat toteutusta, eli näillä yhdistyksillä oli edellytyksiä hypätä mukaan liikkuvaan junaan. Ihanteellinen tilanne tietysti olisi ollut, jos jo suunnitteluvaiheessa asetelma olisi ollut tasapuolinen.

Monialaisuuden rikkaus näyttäytyy toivottavasti vahvimmin loppukäyttäjälle: liikkuvalla lapsella ja varhaiskasvatuksella. Sielläkin lapsen liikkumisen lisäämistä on ajateltu monessa kohdin perinteisenä liikuntana, mutta hankkeen aikana toteutettavien kulttuurityöpajojen sekä tammikuussa koetun Ihmeellinen lelu-kauppa -sirkusesityksen kautta liikkumisen ajatusta on rikastettu kulttuuritarjonnan välityksellä. Moni mieltääkin nyt sirkuksen ja tanssin entistä paremmin liikkumisen eri muotoina. Varhaiskasvatuksen kentällä oli alusta asti toivetta juuri näille taideoille, joten luontevia liittymäpintoja oli olemassa. Ilahduttavaa on ollut kuulla henkilökunnan ajatuksia siitä, että perinteisen liikunnan lisäksi liikunnallinen taidetoiminta on voinut motivoida erilaisen lähestymistavan kautta myös henkilökuntaa liikunnallisuuteen. Toteutusaika ja toteutuksen mahdollisuudet jäivät hankkeen suppeuden vuoksi valitettavan pienimuotoisiksi, mutta siemen on jo jäänyt itämään ja se kasvaa uusia mahdollisuuksia.

SirkusUnioni ja Turun ammattikorkeakoulun esittävä taide ovat tuoneet omia kokemuksiaan esille seuraavasti: Sirkuksen vahvuudet ovat sen monipuolisuudessa. Siinä korostuu yhdessä tekeminen, fyysisten rajojen kokeileminen, mahdolltomalta tuntuvien asioiden lähestyminen ja omien pelkojen voittaminen. Omaan kehoon tutustuminen vahvistaa tekijänsä itsetuntoa ja toimintamah-

dollisuuksia. Sirkuksen eri lajit auttavat luottamuksen syntymisessä toiseen ihmiseen ja rohkeuden kasvamisessa omaan motoriikkaan. Sirkuskommunikaatioon ei tarvita välttämättä sanoja ja siksi se sopii monikulttuurisiin yhteisöihin.

Erityisesti työskentely kielellisesti haasteellisten ryhmien kanssa on antanut SirkusUnionille uusia ajatuksia ja luonut yhdistykselle täysin uuden toimintamallin. SirkusUnioni on toki käyttänyt kuvamateriaalia aikaisemmissakin työpajoissa, mutta iloksi huomattiin, että kun valittiin tukiviittomia, jotka olivat hyvin ikonisia, osa työpajojen lapsista omaksui näitä kuin huomaamatta. Näin sanojen merkitys yhdistyi kuvaan ja liikkeeseen, josta tuntui olevan ratkaisevasti hyötyä. Kuvamateriaali jäi myös päiväkoteihin, jolloin aikuisten on mahdollista hyödyntää sitä työpajan muistamisessa, siitä keskusteltaessa ja muun toiminnan tukena.

Läntisen tanssin aluekeskuksen ajatukset ovat SirkusUnionin kanssa samansuuntaisia. Tanssin ammattilaiset kokevat olevansa erittäin tyytyväisiä, että saivat mahdollisuuden ToLiVa-hankkeen kautta pilotoida työpajaansa. Kokemuksien ja arvokkaan asiakaspalautteen avulla päästään kehittämään työpajakonseptia edelleen. Tavoitteena on kevään 2014 aikana kehittää lasten tanssityöpaja valmiiksi tuotteeksi. Läntisellä tanssin aluekeskuksella on jo useamman vuoden kokemus palveluiden tuottajana. Se toimii kuntiin nähden ostopalveluperiaatteella ja taiteilijoiden työnantajina. Välittäjäorganisaationa aluekeskuksen tärkeänä tehtävänä on työllistää taiteilijoita, jotta he voivat työskennellä taidelähtöisten palvelujen tarjoajana ilman yrittäjäksi siirtymistä ja siihen liittyviä riskejä. Läntinen tanssin aluekeskus on erittäin kiinnostunut lasten hyvinvoinnista ja tarjoaa palvelujaan mielellään jatkossa sekä kunnille että muille lasten kanssa työskenteleville tahoille.

UUDEN ALUSSA

ToLiVa-hanke ei siis pääty tähän, vaan se on, kuten Reunamo osan III artikkelissaan toteaa, varsinaisen kehityshankkeen alkupiste. Vuoden 2015 alusta Turun kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämistyöskentely kytketään mukaan Helsingin yliopiston Orientaatioprojektin uuteen kauteen. Vuonna 2015 toteutetaan perusteellinen tutkimus, jossa havaintoihin kytketään lasten orientaatiot ja oppimisympäristön arvioinnit. Tämän jälkeen voidaan tarkasti arvioida Turun varhaiskasvatuksen todellinen tilanne ja saada parempi ote Turun varhaiskasvatuksen tarpeista. Tähänkin tarvitaan kehittävää palautetta.

Useat Turun ammattikorkeakoulun opiskelijatyöt jatkuvat ToLiVa-hankkeen jälkeenkin. Opinnäytetyöt valmistuvat loppuvuonna 2014 ja myös muita projektitöitä on suunniteltu tehtäväksi hankkeen päättymisen jälkeen. Työskentelelyyn tarvitaan kuitenkin resursseja. Hankkeen kehitystyötä jatketaan tulevina vuosina uuden rahoituksen turvin. On oleellista, että hyvin aloitettua muutosprosessia kyetään systemaattisesti seuraamaan vielä jatkossakin.

Muutos ei tapahdu itsestään, vaan sen onnistuminen edellyttää kaikkien osallistumista. Toimintakulttuurin muutos ei tapahdu hetkessä, vaan se syntyy pienin askelin. Rutiinien muuttaminen vie aikaa. Keskeistä on saavuttaa toimijoiden välisen keskinäisen tuntemisen, luottamuksen ja sitoutumisen välinen yhä syvenevä ja laajeneva positiivinen kehä. Tämä edellyttää kehittämistyön koordinaattorilta kykyä tukea ja mahdollistaa tätä kehämäistä prosessia motivoimalla ja kutsumalla toimijat mukaan yhteisen luomisen prosessiin. Parhaimmillaan verkostossa syntyy tätä kautta kulttuuri, jossa kaikkiin olennaisiin kysymyksiin – mitä pitäisi tehdä, miten tehdään, kuka tekee mitäkin ja millä resursseilla tehdään – löytyy verkostolta itseltään itsenäisesti. Näin verkostoa ei tarvitse johtaa ulkopuolelta, vaan riittää kun tuetaan verkoston omaa kykyä luoda arvoa yhdessä ja omaehtoisesti. (ks. lisää esim. Järvensivu 2014.)

Turun kaupungin varhaiskasvatuksen tavoitteena on, että ToLiVa-hankkeesta saatuja toimintamalleja levitetään koko kaupungin alueelle. Tämän kertaluontoisen selvitystyönä toteutetun hankkeen kautta toimintaa on tarkoitus jatkaa laajempaan yhteistyöprojektina. Hankkeen tuotoksena syntynyt toimintakulttuurin muutos jalkautuu vähitellen pysyväksi toiminnaksi. On kuljettu osin rinnakkain, osin yhteistyössä, eriasteisesti askeltaen, yhdessä kuitenkin – samaa tavoitetta kohden. Ollaan hyvässä vauhdissa, mutta maaliviiva on vielä edessäpäin.

LÄHTEET

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.

Ayres, A. J. 2005. Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Suom. Tapola, L. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Berg, P. & Piirtola, M. 2014. Lasten ja nuorten liikuntatutkimus Suomessa – liikuntatutkimuskatsaus 2000–2012. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry.

Diabetes. Käypä hoito -suositus 2013. Viitattu 22.10.2013 <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu>.

Euroopan Unionin neuvoston suositus monialaisesta terveyttä edistävän liikunnan lisäämisestä (2013/C 354/01).

Gallahue, D.L & Donnelly, F.C. 2003. Developmental Physical Education for Children. Champaign, IL: Human Kinetics.

Hakkarainen, H.; Lämsä, J.; Nikander, A.; Riski, J.; Kalaja, S. & Jaakola, T. 2009. Lasten ja nuorten urheiluvallennuksen perusteet. Lahti: VK-Kustannus OY.

Helenius, A. & Lummelehti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 67–76.

Health in the European region. Viitattu 22.10.2013 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/82386/E93103.pdf

Hughes, F. 2009. Children, Play and Development. USA: Sage.

Jämsén, A.; Villberg, J.; Mehtälä, A.; Soini, A.; Sääkslahti, A. & Poskiparta, M. 2013. 3–4 -vuotiaiden lasten fyysinen aktiivisuus päiväkodissa eri vuodenaikoina sekä varhaiskasvattajan kannustuksen yhteys lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Viitattu 24.11.2013 <http://jecer.org/wp-content/uploads/2013/11/Jamsen-et-al-issue2-4.pdf>

- Järvensivu, T. 2014. Viitattu 22.4.2014 <http://www.kolmaslahde.fi/ajankohtaista/310-jarvensivu>.
- Kakko, S-C. 2013. Yhdistykset palveluntuottajina. Teoksessa E. Vanhapiha, T. Tiilikainen, A. Veikkolainen, P. Tolvanen, N. Kuokka & J. Lidman: Yhdistykset toteuttamassa itseään – ja palvelemissa yhteiskuntaa. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus, 17–43.
- Kalland, M. 2013. Lapsen asema nykypäivän suomalaisessa yhteiskunnassa. *Duodecim* 2013;129:1387–91.
- Karvonen, P.; Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Kolu, P., Vasankari, T. & Luoto, R. 2014. Liikkumattomuus ja terveydenhuollon kustannukset. *Suomen Lääkärilehti* 12/2014; 885-889a.
- Kronqvist, E.-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.
- Leino-Kilpi, H. 2009. Terveiden edistämisen etiikka. Teoksessa Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. (toim.) *Etiikka hoitotyössä*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 182–186.
- Lindholm, M. 2004. Lapsi, perhe ja yhteisö. Teoksessa Koistinen, P.; Ruuskanen, S. & Surakka, T. (toim.) *Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja*. Helsinki: Tammi, 14–16.
- Linquist, J. E. & Parham, L. D. 1982. A synthesis of Occupational Behavior and Sensory Integration Concepts in Theory and Practice, Part 1. Theoretical Foundations. *The American Journal of Occupational Therapy*. Vol 36, No 6/1982, 365–371.
- Lipponen, L. 2011. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 31–38.
- Monkey 2014. Moniammatillinen kehittäminen ja yrittäminen. Viitattu 22.4.2014 <http://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-palvelut/palvelut/monkey-moniammatillinen-kehittaminen-ja-yrittamine/>.
- Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11. Kohti varhaiskasvatustilaa. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti.

Palosaari, T.; Korhonen, N. & Vaisto-Lampi, P. 2013. VALO. Pilotointitahojen kehittämishankkeiden raportti syksy 2013. Tutkimusmatkalla varhaiskasvatuksen uusiin liikkumisen käytäntöihin – kohti uutta liikkumis- ja hyvinvointiohjelmää. Valo-julkaisusarja 4/2014. Saatavissa http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTQvMDIvMjcvMDIlfmJ;VfNDJfOTQ3X1ZhcmhhaXNrYXN2YXR1a3Nlbl9waWxvdG9pbmRpaGFua2tlaWRlbl9yYXBvcnR0aV8yMDEzLnBkZiJdXQ/Varhaiskasvatuksen_pilotointihankkeiden_raportti_2013.pdf

Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 341. Turku: Turun yliopisto.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.

Pönkkä, A. & Sääkslahti, A. 2011. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–150.

Reunamo, J. 2014. Day care based on developmental feedback for the staff. The Orientation project – a longitudinal study of day care and pre-school activities. The 3rd Nordic ECEC conference in Oslo, 42–43. Saatavissa http://www.udir.no/Upload/barnhage/Forskning_og_statistikk/Rapporter/conference%20report.pdf?epslanguage=no.

Reunamo, J.; Hakala, L.; Saros, L.; Kyhälä, A.-L.; Lehto, S. & Valtonen, J. 2014. Physical activity in day care. Early years: An International Research Journal, 34 (1), 32–48.

Reunamo, J.; Saros, L. & Ruismäki, H. 2012. The amount of physical activity in Finnish day care. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 45, 501–506.

Review of social determinants and the health divide in the WHO European region: executive summary Saatavissa <http://www.euro.who.int/en/what-we-publish/abstracts/review-of-social-determinants-and-the-health-divide-in-the-who-european-region.-executive-summary>.

Rigby, P., Stark, S., Letts, L. & Ringaert, L. 2009. Physical Environments. Teoksessa Crepeau, E. B., Cohn, E. S. & Schell, B. A. B. Willard and Spackman's occupational therapy. 11. painos. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.

Rimpelä, M. 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Moisio, P.; Karvonen, S.; Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 62–74.

Rodger, S. & Ziviani, J. 2006. Environmental influences on children's participation. Teoksessa Rodger, S. & Ziviani, J. Occupational therapy with children. Understanding children's occupations and enabling participation. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Salo, M. & Luukkainen, P. 2008. Maailman terveimmistä vauvoista tulee sairaita aikuisia. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim; 124 (10): 1145–6.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen oppinäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Salonen, P. 2010. Työelämäyhteistyö framille! Näkökulmia ammattikorkeakoulujen ja työelämän välisen yhteistyön rakentamiseen ja toiminnan arviointiin. Sarja B: Ajankohtaista -Aktuellt. Kokkola: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.

Sirviö, K. 2010. Lapsiperheiden terveyden edistäminen – osallistamista ja ennakoivaa. Teoksessa Pietilä, A.-M. (toim.) Terveyden edistäminen. Teoriasta toimintaan. Helsinki: SanomaPro Oy, 130–150.

Soini, A.; Kettunen, T.; Mehtälä, A.; Sääkslahti, A.; Tammelin, T.; Villberg, J. & Poskiparta, M. 2012. Kolmevuotiaiden päiväkotilasten mitattu fyysinen aktiivisuus. Liikunta ja tiede. Liikuntatieteellinen seura ry 1/2012, 52–58.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Viitattu 21.11.2013 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE4044.pdf&title=Varhaiskasvatus_vuoteen_2020__Varhaiskasvatuksen_neuvottelukunnan_loppuraportti_fi.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Viitattu 5.11.2013 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suosituks_fi.pdf.

Stagnitti, K. 1998. Learn to Play. Wets Brunswick, Vic. Australia.

Storvik-Sydänmaa, S.; Talvensaari, H.; Kaisvuo, T. & Uotila, N. 2012. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro.

Sääkslahti, A. 2005a. Kansallisen kulttuurin liikunnalliset juuret. Lastentarha. Lastentarhaopettajaliitto ry 1/2005, 14–16.

Sääkslahti, A. 2005b. Liikuntaintervention vaikutus 3–7-vuotiaiden lasten fyysiseen aktiivisuuteen ja motorisiin taitoihin sekä fyysisen aktiivisuuden yhteys sydän- ja verisuonitautien riskitekijöihin. Studies in Sport. Physical Education and Health 104. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sääkslahti, A.; Soini, A.; Mehtälä, A.; Laukkanen, A. & Iivonen, S. 2013. Liikunnallisen lapsuuden askelmerkit asetetaan jo päiväkotiyössä. Liikunta ja tiede. Liikuntatieteellinen seura ry 2-3/2013, 27–31.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Terveys 2015 -kansanterveysohjelma. Viitattu 6.5.2014 http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/terveys2015

THL 2014a. Rokottajan käsikirja. Pikkulasten rokotuskattavuus. Viitattu 5.5.2014 http://www.thl.fi/fi_FI/web/rokottajankasikirja-fi/pikkulasten-rokotuskattavuus.

THL 2014b. Piste tapaturmille. Lasten ja nuorten tapaturmat. Viitattu 5.5.2014 http://www.thl.fi/fi_FI/web/pistetapaturmille-fi/tilastot/tilastokatsaukset/lasten-ja-nuorten-tapaturmat

Toikkanen, U. 2014. Epigenetiikasta etsitään uusia työkaluja. Suomen Lääkärilehti 16–17, 2014; 1204–1206.

Tolvanen, P. 2013. Kadonnutta yhteisöllisyyttä etsimässä. Teoksessa Vanhapiha, E.; Tiilikainen, T.; Veikkolainen, A.; Tolvanen, P.; Kuokka, N. & Lidman, J. Yhdistykset toteuttamassa itseään – ja palvelemissa yhteiskuntaa. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus, 14–15.

Turun ammattikorkeakoulu 2014. ToLiVa. Toimintakulttuurin liikunnallistaminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 1.3.2014 <http://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-palvelut/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hae-projekteja/toliva-toimintakulttuurin-liikunnallistaminen-varh/>.

Tukialus 2014. Viitattu 25.4.2014 <http://www.tukialus.fi/>.

Turun kaupungin itäisen varhaiskasvatusalueen liikunnan vuosisuunnitelma 2012.

Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Viitattu 19.4.2014. www.turku.fi > Kasvatus ja opetus > Lasten päivähoito, esiopetus ja leikkitoiminta > Lasten päivähoito.

Tynjälä, P.; Kekäle, T. & Heikkilä, J. 2004. Työelämälähtöisyys koulutuksessa. Teoksessa Okkonen, E. (toim.) Ammattikorkeakoulun jatkotutkiminto – toteutuksia ja kokemuksia. Julkaisu 2. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 6–15.

Unicef 2013. Child Well-being in Rich Countries. A comparative overview. Innocenti Report Card 11. UNICEF Office of Research. 2013. Saatavissa http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf.

Valtonen, M.; Heinonen, O. J.; Lakka, T. A. & Tammelin, T. 2013. Lapsuusiän liikunnan merkitys – kardiometabolinen näkökulma. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 2013; 129 (11): 1153–8.

Varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksat 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö; Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

VNA 338/2011. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

WHO 2001. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Suom. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 6. painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

WHO 2009. World Health Organization. Global health risks. Mortality and burden of disease attribute to selected major risks. Saatavissa http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GlobalHealthRisks_report_Front.pdf

Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Suom. Himanen, E. Hämeenlinna: Karisto Oy.

LIITE

PÄIVÄHOITOYKSIKÖIDEN IDEOITA JA ESIMERKKEJÄ LASTEN LIKUNNALLISTAMISESTA

I. Ihahaa

Tavoite:

- lasten omaehtoisen liikunnan lisääminen vapaan leikin aikana, Ihahaa-keppihevospojecti

Toteutus:

- Lapset motivoituivat keppihevosten eli kepparien maailmaan. Aikuiset esittivät projektin alussa koko päiväkodille Keppariteatteria: Kultakutri ja kolme kepparia.
- Lasten kanssa tehtiin villasukista keppihevosia lasten vapaaseen leikkiin. Villasukkakepparit ovat lasten vapaassa käytössä ryhmissä ja niille on tehty myös leikkivälineitä, kuten harjoja, ruokaa ja esteitä. Ja ratsastaa saa myös käytävillä!
- Liikunnallisiin ulkoleikkeihin tilattiin Plaston-muovisia keppareita. Ryhmät ovat käyneet heppojen kanssa retkillä, mm. ravaamassa ja laukkaamassa Kuuvuoren kentällä. On harjoiteltu ”hevospotkuja” ja ratsastettu kaverin selässä. On ollut myös ohjattuja heppajumppia ja paljon ratsastelua käytävillä.
- Pidettiin hevosleikkiviikot salissa: intiaaniroolileikki, kepparisairaala, My little pony -leikki. Lisäksi ryhmissä on leikitty mm. Playmobilen hevostallileikkiä sekä hevoskylpylää, ”kepparipooloa” ja esteratsastusta
- On lisätty lasten hevostietoutta, esimerkiksi tutustumalla tieto- ja satukirjoihin. Yksi ryhmä keksi omia sadutustarinoita satuhepoista. Myös oikea Kullannuppu-hevonen kävi vierailulla aidan takana.

- Heppateema on näkynyt myös kädentaidoissa. Pidettiin mm. koko talon heppa-aiheinen taidenäyttely ja joillain vappuhuiskutkin muuntautuivat minikeppareiksi. Ja tietenkin on myös laulettu heppalauluja ja ratsasteltu laulujen tahtiin: ihahaa hepo hirnahaa, sano i-ha-haa, ratsastusmatkustus, juokse sinä humma, kiinan keisari...

2. Pihan kehittäminen liikuntaan innostavaksi

Päiväkotiin valmistui kesällä uusi piha. Piha osoittautui kuitenkin melko tylsäksi ja nopeasti leikityksi. Varsinkaan isommat lapset eivät keksineet motivoivaa tekemistä ja usein leikkiminen oli pelkkää tönimistä ja painimista. Mitä siis tilalle?

Henkilökunta ja lapset mieltivät ideoita pihan toiminnalliseksi saamiseksi.

- Lapset piirsivät ideoita paperille.
- Pihaan piirrettiin pikipata ja hyppyrudukko.
- Pihalle saatiin iso traktorin rengas.
- Pihalle ostettiin liitutauluja.
- Hankittiin lautoja ja lankkuja tasapainoiluun ja rakenteluun.
- Hankitaan vielä köysiä ja liunoja kiipeilyyn.
- Hankitaan riippumatto.
- Rakennetaan vesileikki.
- Tämä projekti ei siis ole kertaluonteinen, vaan tarkoituksena on edelleen löytää rahoitus, jotta pihan kehittäminen liikuntaan innostavaksi voisi jatkua. Nyt on päästy vasta alkuun, ja näin pienillä ”korjausliikkeillä” spontaani ja myös ohjattu liikunta ja leikit ovat kehittyneet valtavasti.

3. Metsäseikkailu

Kaikki yksikön päiväkotien yli kolmevuotiaat lapset osallistuivat yhteiseen seikkailuun, jossa oli 11 erilaista toimintaa. Päivä oli erittäin onnistunut, kaksi tuntia metsässä meni nopeasti. Lapset pitivät kaikista pisteistä.

Pisteet olivat

- eläinten ja jälkien tunnistaminen
- kalliokiipeily köysien avulla
- musiikkiliikuntaa eläinten malliin
- leikkivarjo
- sauvakävely
- majanrakennus
- erikokoisten pallojen heittäminen
- aarteetsintä
- Rölli peikko liikuttaa
- silmät kiinni naruja pitkin
- hikimäki.

Mukana menossa oli myös ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Toteutus tehdään jatkossa kaksi kertaa vuodessa eri vuodenaikaan.

4. Liikunnan pedagogiseen suunnitteluun panostaminen

Kehittämistehtävässä korostui liikunnan pedagogiseen suunnitteluun panostaminen ja liikkumisen mahdollistaminen. Tehtävä sisälsi neljä osa-aluetta, joista muodostui virtamalli. Siitä jalostettiin toteutettavaksi neljä asiaa:

1. Päiväkotia ympäröivän metsän entistä parempi hyödyntäminen monipuolisemmilla keinoilla ja seikkailun avulla.
Tämän toteutettiin järjestämällä metsässä laskiaistapahtuma.
2. Sisätilojen hyödyntäminen ja sisäliikkumisen parempi mahdollistaminen.
Tätä on toteutettu pitkin toimintavuotta ryhmissä ja kaikki ryhmät ovat saaneet käyttöön liikuntakassit.
3. Ulkoleikkien elvytys
Järjestettiin pihaleikkiviikot maaliskuussa. Oli valittu neljä leikkiä, joiden säännöt kaikki opettelivat ja sitten opettivat lapsille.
4. Köysirata päiväkodin pihalle; isien suunnittelema ja toteuttama.
Tämä on vielä suunnitteluasteella ja tulossa toteutukseen!

5. Ulkoliikunnan kehittäminen

Tavoitteet:

- ohjatun sekä omaehtoisen ulkoliikunnan lisääminen
- liikuntavälineiden tehokas käyttö
- liikuntaan innostaminen

Mitä on tehty?

- ulkovarastoon liikuntavinkikortteja ohjaamisen tueksi sekä innostamaan ohjatun liikunnan järjestämiseen
- pihasuunnistus sekä satusuunnistuskortit
- pihasääntöjen uudelleenmietintä, turhia rajoituksia ja kieltoja pois
- varaston siistiminen ja tavaroiden paikkojen selkiyttäminen, jotta liikuntavälineet eivät huku massaan, vaan tulevat käyttöön ja ne on helppo nostaa ulos lasten saataville
- lisää yhteisiä pihaliikuntatapahtumia: Syyskaudella järjestettiin vauhtivarvasviikon huipentumana huvipuistoliikuntatapahtuman päiväkodin pihalla ja keväällä juhlistettiin ystävänpäivää yhteisen liikuntatapahtuman merkeissä. Laskiaisena koko päiväkoti liikkui läheisellä pururadalla, vaikkei laskiaismäkeen päästyäkään.
- läheisten liikuntapaikkojen hyödyntäminen mahdollisuuksien mukaan: mm. liikunta ja luistelu läheisillä kentillä sekä Kupittaaan luistelumadolla
- metsäretket lähimetsiin, joissa lapsilla on mahdollisuus omaehtoiseen liikkumiseen ja luonnon tutkiskeluun.

6. Lasten omaehtoisen liikkumisen lisääminen sisällä

- Liikuntavälineet on viety ryhmiin lasten saataville.
- Eteistilat ja käytävät on otettu liikuntakäyttöön.
- Erilaisia teippauksia on lisätty eteistilojen ja käytävien lattioille ja seiniin.
- Uusia liikuntavälineitä on ideoitu ja otettu aktiiviseen käyttöön, esim. karpäslätkät ja ilmapallot.
- Iltapäivädiscoissa on tanssittu mm. Mikä mikä maa -kansioiden musiikin tahdissa.

- On järjestetty vanhempainilta liikunnan merkityksestä ja tärkeydestä.
- Koteihin on lähtenyt Urho-pöllö-liikuntavälinekassi (4–5-vuotiaiden ryhmä) ja Sami-saukko-liikuntavinkkeinen (esiopetusryhmä).
- Hankkeen päätti koko perheen liikunnallinen iltapäivä.

7. Puistossa ohjattua liikuntaa kerran kuussa

- liikkumista perinneleikkien seurassa (Piiri pieni pyörii, Jänis istui maassa...)
- pallottelua (heittoja, potkuja, kierittämistä...)
- tasapainoilua (hiekkalaatikon reunassa, maahan piirretyn viivan päällä...)
- eri liikkumismuotoja (etuperin, takaperin, kontaten...)
- välineet liikuttamassa (liikuntakortit, hyppynarut, häntäpallot...)
- musiikkiliikuntaa (jumpaa, tanssia...)

8. Ulko- ja pihaliikunnan sekä sisäliikunnan kehittäminen

Liikunnan vuosisuunnitelma ulkokäyttöön:

- vuosisuunnitelman ”huoneentaulu” yleisessä tilassa kaikkien nähtävillä
- taulussa esillä kuukauden tavoitteet, aiheet, viikon ja kuukauden leikit, teemat ja tulevat tapahtuma jne.
- ohjatut päivittäiset piha- ja ulkoleikit
- ulkovarastossa piha- ja ulkoleikit ohjeineen ja välineineen kaikkien saatavilla mm. perinne- ja perusleikit
- eri kulttuurien välisiä perinneleikkejä kerätty lasten vanhemmilta ja niitä kerätään edelleen
- valokuvasuunnistukseen laadittu kuvat ja ohjeet
- kierrätysmateriaaleista tehty erilaisia liikunta- ja liikkumisen välineitä yhdessä lasten ja aikuisten kanssa (mm. nopat, sanomalehtimailat, häntäpallot, läpsyt, pallonheitto, seinä lakanasta)
- kierrätyksenä ja lahjoituksena saatu muita ulkoliikuntaan ja leikkimiseen innostavia välineitä esim. autonrenkaita, köysiä, mattoja, palloja, kankaita yms.
- talvi- ja sisäliikuntavälineiden käytön mahdollistaminen ulkoliikunnassa esim. liukurit ja sisämaalit

Sisäliikunnan kehittäminen:

- sisätiloja järjestelty ja huonekaluja sekä tavaroita uudelleen sijoiteltu
- liikunnan toteutuminen näkyy jokapäiväisenä liikkumisena arkipäivän eri tilanteissa

9. Lisää mahdollisuuksia sisäliikuntaan

- On leikattu tarroista erivärisiä noin 25 cm levyisiä ympyröitä, lasten käden kokoisia ja muotoisia tarroja ja lasten jalan kokoisia ja muotoisia tarroja, jotka sitten on liimattu lattiaan peräkkäin niin, että lapsi voi harjoitella hyppäämistä seuraavaan ympyrään ja kulkemaan tarrajalkoja pitkin eri tavoin eteenpäin. Käsien kohdalla lapsi voi yrittää saada kädet osumaan tarrakäsiin. Nämä tarrat on liimattu eteisen käytävälle, jossa lapset voivat omaehtoisesti liikkua tai sitten lähdetään liikkeelle ohjaten lapsia kulkemaan niitä pitkin.
- Nukkumahuoneeseen saatiin seinälle puolapuut (takaisin monen vuoden kadotuksen jälkeen), jotka on tarkoitettu pienten ryhmään.
- Nukkumahuoneeseen liimataan tarroja lattiaan ja laitetaan helposti irrotettavat kuvat (ympyrät, kolmiot, neliöt yms.) kaappisänkyjen oviin kiinni, joihin voi harjoitella heittämistä, esim. häntäpallot tai tavalliset pallot, tai esim. koskettelua eri kehonosilla. Samalla tulee opeteltua eri värejä ja kuvioita.
- Harjanvartta käytetään roikkumistarkoitukseen, toinen pää puolapuihin ja toista päätä pitää aikuinen.
- Kangaspussiin laitettiin liikuntavinkkikortit.
- Ryhmän aikuiset istuvat aina lattialla mahdollistaen temmeltämisen lasten kanssa, lapset voivat siis tehdä kuperkeikkoja aikuisten sylissä, kävellä aikuisten jalkojen yli, hyppiä sylissä yms.
- Toisessa ryhmässä on käytössä keilapallo ja keilat. Pelaamista varten on lattiaan merkattu teipillä keilojen ja heittopaikan merkit. Pitkälle käytävälle tehtiin autorata, vessaan jonotetaan autoparkissa (sitä varten on lattiaan merkitty teipillä parkkiruudut). Autorata, teipeillä erotettu kaksi kaistaa, on pitkän käytävän mittainen ja toisessa päässä on liikenneympyrä, josta pääsee kääntymään takaisin. Liikennemerkkit käytävällä ohjaavat kulkua.

- Portaikkoon on kaiteiden väliin ripustettu köysi roikkumista varten.
- Pussukkaan askarreltiin sisäliikuntakortteja.
- Yhden ryhmän aikuiset askartelivat kangaspussiin laminoituja sisäliikuntakortteja. Ryhmän aikuiset askartelivat liikennemerkkejä, jotka lisättiin autorataan.
- Sirkusvierailusta saatiin vinkkejä sirkustempujen tekemiseen. Aikuiset askartelivat käyttöön myös perinneleikkikortteja, joista saadaan ohjeet leikkeihin ulkona ja sisällä.
- Saman ryhmän eskarilaiset saivat käyttöönsä kortit siirtymätilanteisiin.
- Talon joka ryhmässä on käytössä ”laatikko”, jossa on erilaisia liikuntavälineitä, ryhmä käyttää niitä viikon, jonka jälkeen laatikko siirtyy seuraavaan ryhmään. Myös uusia välineitä on hankittu koko taloon. Päiväkoti on vuorohoidon yksikkö, joten useimmat liikuntavälineet, tai esim. autorata, ovat kaikkien yhteisessä käytössä iltaisin.

10. Talvipihatapahtuma

- Lapset kiersivät liikunnallisissa pisteissä päiväkodin pihalla, metsässä ja lähipuistossa ennalta laaditun aikataulun mukaan.
- Jokainen päiväkodin ryhmä oli laatinut toimintaohjeet, valmistanut tarvittavat materiaalit ja pystyttänyt toimintapisteen tapahtumaan.
- SirkusUnionin pisteessä pyöri sirkustyöpaja, jossa sai tutustua sirkusteluun toiminnallisten leikkien ja välineiden kanssa.
- Talvipihatapahtuma päättyi yhteiseen ruokailuun päiväkodin pihalla.

11. Talviliikunnan kehittäminen

- Perinteisten talvijuttujen (mäenlasku, luistelu, hiihto, lumiukot, lumienkelit, linnat yms.) lisäksi on käytetty tänä talvena liikunnan ihmemaata.
- Lisäksi kokoonnuttiin keskiviikkoamuaisin kentälle yhteisten pelien ja liikuntaleikkien merkeissä.
- Tanssipajoihin osallistuttiin, joskin ne eivät sopineet niin hyvin kaikkein pienimmille.
- Tarkoituksena oli hankkia yhteiset sisätilat liikuntakäyttöön, mutta sellaisia ei valitettavasti saatu.

- Lisäksi on kiinnitetty erityistä huomiota sisällä liikkumisen mahdollisuuksiin, esim. järjestämällä palloilu- ja temppuilutilaa sisällä hoitajan kotona.
- Perhepäivähoitolapset liikkuvat muutenkin paljon ja siirtyvät paikasta toiseen kävelemällä.
- Seikkailupuistoa on myös käytetty, samoin lähimetsiä.

12. Sisäliikunnan edistäminen päiväkodissa: sirkusliikunta

Suunnitelma:

- Jaettiin päiväkodin sisätilat teemapisteisiin. Jokainen työntekijä sai kehittää oman pisteeseensä liikuntaa edistävän tehtävän. Lapsi kävi vanhempiensa kanssa jokaisessa pisteessä.

Aiheina:

- mm. pallon heittoa renkaiden läpi, heittoa pelleen, maitotölkistä tehty noppa heitettiin laatikoon, trampoliinihyppyjä, nuoralla kävely, kuperkeikkoja, kasvomaalausta, kehonrajojen tuntemusta
- ”Minkä kokoiseen pahvilaatikon mahdun?” (Käytössä oli muutamia erikokoisia pahvilaatikoita.)
- Vanhemmat piirsivät lapsensa kehonrajat paperille.

Tunnelman luomiseksi:

- Lapset ja aikuiset yhdessä koristelivat päiväkodin sirkusteeman mukaisesti ja olivat innolla mukana hankkeessa.
- Tarjottiin lapsille popcornötteröt, jotka lapset olivat koristelleet. Tämän lisäksi oli mehua ja keksiä.
- musiikkina sirkusmusiikkia,
- Alkujumppana oli kaikille peikkojumppa
- Rentoutuksena oli lopuksi leija, jonka alla lapset rentoutuivat ja vanhemmat liikuttelivat sitä rentouttavan musiikin tahdissa.

Tapahtuma sujui hyvin, vaikka alussa oli vaikea saada henkilökunta motivoitumaan ja innostumaan hankkeesta. Lopuksi kaikki olivat kuitenkin täysillä mukana ja tyytyväisiä saatuun tulokseen.

13. Perheet liikkeelle

Mahdollisuuksia löytyi paljon, sillä taloa ympäröivät laajat puistot, kenttä ja lähimetsä. Ensimmäiseksi perheliikuntatapahtumaksi valittiin laskiaistapahtuma lähipuistossa.

Pääpainotuksena olivat lapsista lähtevät ideat ja yhteisvalmistelut, jotka lähtivät elämään myös kotona ja näin saatiin mahtavan osallistumismäärä.

Toimintapisteet tulivat tutuiksi jo ennen laskiaisiltaa, sillä taitoja harjaannutettiin jo hyvissä ajoin tapahtumaa ennen niin sisällä kuin ulkonakin. Yhdessä lasten kanssa askarreltiin pisteisiin tarvittavia välineitä sekä tapahtumaa kuvaava pienoismalli. Näin motivointi tapahtui kuin itsestään, kun lapset ”myivät” illan itse perheilleen. Talvi ilman lunta ei estänyt tapahtumaa, sillä suunnitelmat tehtiin niin lumelle kuin ilman lunta. Vanhemmilta kerättiin palautetta tapahtuman jälkeen. Perheliikunta jatkuu päiväkodissa erilaisten liikuntatapahtumien muodossa.

14. Yhteistyö alueen eskarilaisten kesken

Tavoite:

- Liikunnallisen yhteistyön kehittäminen eskarilaisten kanssa

Suunniteltiin kolme erillistä tapahtumaa koulupiirin eskarilaisten tutustuttamiseksi toisiinsa liikunnan keinoin. Tapahtumia suunniteltaessa ensisijaiseksi tavoitteeksi nousi lapsilähtöisyys sekä innostavat ja iloiset liikuntatapahtumat, joihin kaikki lapset osallistuivat omien kykyjensä ja taitojensa mukaisesti. Aikuisten tehtävänä oli luoda tapahtumille ”raamit”, joissa painotusalueina olivat turvallisuus ja positiivinen ilmapiiri. Tapahtumista haluttiin tehdä helposti organisoituja.

- Tapahtuma 1: Ulkoliikuntatapahtuma koulun lähimaastossa
- Tapahtuma 2: Sisäliikuntaa koulun liikuntasalissa
- Tapahtuma 3: Yleisurheilua Paavo Nurmi -stadionilla

Ryhmille lähetettiin ennakkotiedote tapahtuman kulusta, leikeistä sekä henkilökunnan osallisuudesta. Lapset jaettiin neljään samankokoiseen ryhmään ennalta tehtyjen suunnitelmien mukaisesti niin, että jokaisessa ryhmässä oli lapsia kaikista koulupiirin eskariryhmistä. Jokaiselle ryhmälle määriteltiin oma väri, ohjaaja sekä mahdollisesti avustaja lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Tapahtuma aloitettiin yhteisellä tutustumisleikillä ja lasten keksimällä verryttelysarjalla, jotka toteutettiin samantyyppisenä jokaisessa tapahtumassa. Tapahtuma jatkui neljässä eri toimintapisteissä. Lapset osallistuivat aktiivisesti toimintapisteiden sisältöjen suunnitteluun (esim. liukuripallo, uusi lasten keksimä liikuntaleikki).

Tapahtumien jälkeen koottiin arvioinnit ja tehtiin mahdollisuuksien mukaan muutoksia seuraaviin tapahtumiin.

15. Passiivisten liikkujien aktivointi

Kehitystehtävä aloitettiin välineistä. Itäisen varhaiskasvatusalueen varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelmasta löytyi lista, jonka avulla lähdettiin selvittämään, mitä liikuntavälineitä eskariin voisi vielä hankkia. Hankintalistalle päätyi esimerkiksi lisää erilaisia palloja, kunnan sähkömailat, hyppynaru, jumppamatat sekä trampoliini. Liikuntavälineitä siirrettiin toimiston kaapeista lasten ulottuville käytävän kaappeihin, joista lapset saavat hakea niitä liikuntaleikkeihin, kun ohjelmassa on vapaata leikkiä.

Paavon kontti on jälleen talven jälkeen otettu ahkerammin käyttöön ja sen liikuntavälineitä on hyödynnetty lasten ulkoilussa. Kontissa on monia eri välineitä, joiden kokeilu ja käyttö innostavat liikkumaan. Tutussa ympäristössä ja kavereiden esimerkin voimin passiivisemmatkin liikkujat innostuvat kokeilemaan kontin sisältöä.

Sirkustyöpaja järjestettiin yhteisesti eskarin kolmelle ryhmälle koulun liikuntasalissa. Sirkuksen omat ohjaajat, heidän sirkusaiheiset välineensä sekä kokonaan teeman ympärille luotu jumppatunti innostivat lapsia liikkumaan ja kokeilemaan uusia asioita.

Koulun vieressä sijaitsevaa pururataa ryhmät ovat käyttäneet aktiivisesti. Kolmekin aikuista noin kymmenen lapsen kanssa on antanut loistavia tilaisuuksia kannustaa lasta jaksamaan eteenpäin mäkisessä maastossa, ja lapset ovat päässeet etenemään radalla tuntematta suorituspainetta.

Miljoonia minuutteja pallotellen -tempauksen suunnittelu on aloitettu yhdessä ryhmien kesken. Tempauksen on esimerkiksi suunniteltu alkavan liikunnallisella aluepäivällä.

Kevätkaudella puistoissa on liikuttu, leikitty ja juhlittu tiimiporukalla mm. ystävänpäivää, laskiaisriehaa, syntymäpäiviä. On yhdessä mietitty esimerkiksi välineet ja ohjatut leikit ja kuka tuo mitäkin välineitä mukanaan.

16. Suunnitelmallisuus ryhmäliikunnassa

- Toteutetaan suunniteltua ryhmäliikuntaa 1–2 kertaa kuukaudessa sisä- tai ulkoliikuntana.
- Pohjana on varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelma ja muu liikunnasta jaettu hyvä materiaali.
- Jatkossa tiimit suunnittelevat ryhmäliikunnan syys- ja kevätkaudelle toimintasuunnitelman yhteydessä.

17. Liikuntakassit

Jokaisessa ryhmässä on yksi kassi kerrallaan.

Kassit vaihdetaan säännöllisin välein.

Kuvat ja lista kassien sisällöistä sekä vaihtolistat ovat seinällä.

Ryhmä huolehtii, että kaikki välineet ovat kassissa ja että välineet pestään ennen vaihtoa.

Kassit:

Kasseissa on lista ja valokuva sisällöstä sekä ohjeita ja vinkkejä välineiden käytöstä.

Kassit ovat ryhmissä lasten vapaasti saatavilla.

Välineitä voidaan käyttää myös ohjattuun toimintaan.

Tarvittaessa toiset ryhmät voivat lainata välineitä.

18. Pihäsäännöt

Projekti alkoi liikuntakoordinaattorien havainnointikäynnillä. Liikuntakoordinaattori toisesta päiväkodista tuli päiväkotiin ja totesi, että vaikka päiväkoti on hyvin liikuntamyönteinen, selkeät pihäsäännöt puuttuvat. Valittiin pihäsäännöt kehittämistyön kohteeksi.

Lokakuussa 2013 kokoonnuttiin ammattikorkeakoulun tiloihin kuuntelemaan esityksiä liikunnasta, tulevista tapahtumista ja virtamallista keskusteltiin. Virtamalli teipattiin kahvihuoneen seinälle ja pihäsäännöistä henkilökunnan kanssa. Kerättiin ajatuksia ja ideoita seinälle virtamallin mukaisesti.

Tammikuussa 2014 kokoonnuttiin ammattikorkeakoululle esittelemään oman suunnitelmaa ja saatiin tutustua muiden päiväkotien suunnitelmiin. Oma projekti eteni siten, että pihan vaaralliset paikat ja liikuntamahdollisuudet kuvattiin. Mahdollisuuksia oli runsaasti. Pihäsääntöpalaverissa päätettiin, että aikuiset ja lapset tarvitsivat omat sääntönsä. Lapsille tehtiin sallivat säännöt eli SAA-säännöt, jotka henkilökunnan taitava piirtäjä kuvitti.

Lasten näkökulman huomioiminen oli tärkeä osa hanketta. Pihäsäännöistä ja unelmien pihasta keskusteltiin lasten kanssa. Isommat lapset saivat nimetä ja piirtää unelmapihansa sekä kertoa pihan tarinan. Lapset pitivät myös hankkeeseen talven aikana kuuluneista opiskelijoiden järjestämistä tapahtumista. Lasten piirroksot ja uudet pihäsäännöt olivat nähtävillä ToLiVa-messuilla.

KIRJOITTAJAT JA TOIMITTAJAT

Arvola Outi

Päätoiminen tuntiopettaja, KM, sosiaalialan ohjaaja

Outi Arvola työskentelee opettajana ja hankekoordinaattorina Turun ammattikorkeakoulun Terveys- ja hyvinvointi -tulosalueella. Hän on kouluttanut varhaiskasvatukseen täydennyskoulutuksessa sekä työskennellyt useissa kansallisissa ja kansainvälisissä projekteissa. Aiemmin hän on työskennellyt lastentarhanopettajana. Outi Arvola toimi ToLiVa-hankkeen projektipäällikkönä ja toisena tämän julkaisun toimittajana.

Blomroos Anna

Liikunnanohjaaja (AMK)

Anna Blomroos työskentelee Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu eli LiikU ry:ssä lasten liikunnan kehittäjänä vastuualueenaan alle kouluikäisten lasten liikunta koko Lounais-Suomessa ja leiritoiminta Varsinais-Suomessa. ToLiVa-hankkeessa hänen roolinaan oli mentoriverkoston kokoaminen, koulutusten järjestäminen sekä koordinointi.

Campomanes Riikka

Tuottaja, medianomi (AMK)

Riikka Campomanes työskentelee tuottajana Läntisen tanssin aluekeskuksessa. ToLiVa-hankkeessa hän kehitti yhdessä tanssitaiteilijoiden kanssa uudenlaista hyvinvointilupauksellista lasten tanssityöpajakonseptia.

Gadd Johanna

Päätoiminen tuntiopettaja, KM, LTO

Johanna Gadd työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulun Terveys- ja hyvinvointi -tulosalueella sosiaalialan koulutusohjelmassa. Hänen opetustehtäviinsä kuuluvat erityisesti varhaiskasvatukseen liittyvät teemat sekä varhaiskasvatuksen alueelle sijoittuvien opinnäytetöiden ohjaaminen. ToLiVa-hankkeessa hän ohjasi hankkeeseen liittyviä opinnäytetöitä ja muita opiskelijatöitä.

Hännikäinen Hanna

Lehtori, SHO, KM, fysioterapeutti

Hanna Hännikäinen työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulussa Terveys ja hyvinvointi -tulosalueella fysioterapian koulutusohjelmassa. Hän on kiinnostunut ihmisten hyvinvoinnista, erityisesti hyötyliikkumisen yhteyksistä eri-ikäisten ihmisten toimintakykyyn ja toimintaan sekä yhteiskunnallisten ratkaisujen vaikutuksista hyvinvointiin. Hän ohjasi ToLiVa-hankkeeseen tehtyjä opinnäytteitä ja muita opiskelijatöitä.

Karesluoto Minna

Lehtori, tanssitaiteen maisteri

Minna Karesluoto työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulun sirkuskoulutuksesta vastaavana opettajana Turun ammattikorkeakoulun Taideakateмиassa. Hän toimi ToLiVa-hankkeen Ihmeellinen lelukauppa -sirkusesityksen projektipäällikkönä ja sirkusopiskelijoiden työpajojen ohjaavana opettajana.

Karlsson Anna

Palvelupäällikkö, sosionomi (YAMK)

Anna Karlsson työskentelee Turun kaupungin sivistystoimialalla varhaiskasvatuksen palvelupäällikkönä. Hän vastaa työssään muun muassa varhaiskasvatuksen hankkeista ja oppilaitosyhteistyöstä. Hän oli ToLiVa-hankkeen ohjausryhmän jäsen.

Kulmala Antti

Sirkustaiteilija (AMK)

Antti Kulmala työskentelee SirkusUnioni-yhdistyksessä toiminnanjohtajana ja sirkusohjaajana. Hän suorittanut Cirque du Soleilin Cirque du Monde -ohjelman kansainvälisen sosiaalisen sirkuksen ohjaajakoulutuksen. ToLiVa-hankkeessa hän toteutti ja ohjasi sirkustyöpajoja.

Kurtti Johanna

Päätoiminen tuntiohjaaja, TtM, ravitsemusterapeutti

Johanna Kurtti työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulun Terveys ja hyvinvointi -tulosalueella. Hän on työskennellyt ravitsemusterapeutina sekä ollut mukana muun muassa lasten ravitsemusta edistävissä projekteissa. Hän toimi ToLiVa-hankkeen hankekoordinaattorina.

Kuukasjärvi Anja

Lehtori, FM (suomen kieli, pohjoismainen filologia), draamaopettaja, kirjallisuusterapeutti

Anja Kuukasjärvi työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulun Terveys ja hyvinvointi -tulosalueella. Taide hyvinvoinnin ja oppimisen tukijana ja vahvistajana sekä oppimisprosessit ja oppimisen ohjaus ovat jo kauan olleet kiinnostuksen ja oman ammatillisuuden kehittämiskohteita. Hän toimi tämän ToLiVa-hankkeesta kirjoitetun julkaisun toisena toimittajana.

Laaksonen Camilla

Päätoiminen tuntiopettaja, TtT

Camilla Laaksonen työskentelee terveysalan opettajana ja terveyden edistämisen tutkimusryhmän vetäjänä Turun ammattikorkeakoulun Terveys ja hyvinvointi -tulosalueella. Hänen erityisenä asiantuntija-alueenaan on terveyden edistäminen, terveydenhoitotyö (erityisesti koulu- ja työterveyshuolto) sekä tutkimusmetodiikka. ToLiVa-hankkeessa hän ohjasi terveysalan opiskelijoiden työskentelyä.

Latvala Henna

Toimintaterapeuttiopiskelija (AMK)

Henna Latvala on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Leino Kaisa

Fysioterapeuttiopiskelija (AMK), toimintaterapeutti (AMK)

Kaisa Leino on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Levomäki Laura

Fysioterapeuttiopiskelija (AMK)

Laura Levonmäki on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Määttä Jenniina

Fysioterapeuttiopiskelija (AMK), urheiluhieroja

Jenniina Määttä on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Määttänen Amanda

Toimintaterapeuttiopiskelija (AMK)

Amanda Määttänen on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Ojanperä Niina

Fysioterapeuttiopiskelija (AMK)

Niina Ojanperä on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Reunamo Jyrki

Yliopistonlehtori, KT, kasvatustieteen dosentti

Jyrki Reunamo työskentelee yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella. Hän on keskittynyt varhaiskasvatuksen tutkimus- ja kehittämistoimintaan Suomessa ja kansainvälisesti (<http://blogs.helsinki.fi/reunamo/>). ToLiVa-hankkeessa hän toimi kehittämisprosessin ohjaajana.

Salo Karoliina

Sosionomi (AMK), suuntautunut opiskeluissaan varhaiskasvatukseen

Karoliina Salo on Turun ammattikorkeakoulusta äskettäin valmistunut ja työskentelee lastentarhanopettajana. Hän teki ToLiVa-hankkeelle opinnäytetyön mentorointiprosessista.

Silvennoinen Emma

Fysioterapeuttiopiskelija (AMK)

Emma Silvennoinen on Turun ammattikorkeakoulun opiskelija ja hän tekee ToLiVa-hankkeeseen liittyvää opinnäytetyötä.

Soukainen Ulla

Palvelupäällikkö, KM

Ulla Soukainen työskentelee Turun kaupungin sivistystoimialalla varhaiskasvatuksen palvelupäällikkönä. Hän toimii Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry:n (VALO) pääsuunnittelijaryhmässä ja johtajuustyöryhmässä sekä osallistuu ohjelman kirjoittamiseen. ToLiVa-hankkeessa hän oli yhtenä hankkeen yhteyshenkilönä etenkin VALON ohjelmatyöskentelyn osalta.

Turunen Essi

Sosionomi (AMK), suuntautunut opiskeluissaan varhaiskasvatukseen

Essi Turunen on Turun ammattikorkeakoulusta äskettäin valmistunut ja työskentelee lastentarhanopettajana. Hän teki ToLiVa-hankkeelle opinnäytetyön mentorointiprosessista.

Tigerstedt Helena

Lehtori, THM, erikoistoimintaterapeutti

Helena Tigerstedt työskentelee opettajana Turun ammattikorkeakoulun Terveys ja hyvinvointi-tulosalueella toimintaterapian koulutusohjelmassa erityisosaamisalueenaan lasten neurologinen toimintaterapia. ToLiVa-hankkeessa hän ohjasi siihen liittyviä opinnäytetöitä. Erityistarkastelun kohteena on lasten itseohjautuva leikki.

Vaalimaa Marianne

Kulttuurituottaja (AMK)

Marianne Vaalimaa työskentelee SirkusUnioni-yhdistyksessä tuottajana ja sirkusohjaajana. Hän suorittanut Cirque du Soleilin Cirque du Monde -ohjelman kansainvälisen sosiaalisen sirkuksen ohjaajakoulutuksen. ToLiVa-hankkeessa hän koordinoi ja ohjasi sirkustyöpajoja.

Yrttiaho Kirsti

Palvelupäällikkö, KM

Kirsti Yrttiaho työskentelee Turun kaupungin sivistystoimialalla varhaiskasvatuksen itäisen palvelualueen palvelupäällikkönä. ToLiVa-hankeessa hän toimi yhteyshenkilönä esimiesten ja hanketoimijoiden välillä ja oli hankkeen ohjausryhmän jäsen.